

Valstybinio audito ataskaita

GAMINTOJO ATSAKOMYBĖS PRINCIPO TAIKYMAS

2017 m. spalio 31 d. Nr. VA-2017-P-20-2-19

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto svetainėje www.vkontrole.lt

TURINYS

<u>PAGRINDINIAI ATASKAITOS FAKTAI</u>	<u>3</u>
<u>SANTRAUKA</u>	<u>4</u>
<u>IŽANGA</u>	<u>8</u>
<u>AUDITO REZULTATAI</u>	<u>11</u>
<u>1. Valstybė neturi teisingos ir patikimos informacijos apie vidaus rinkai patiektus gaminius ir pakuotes bei jų atliekų sutvarkymą</u>	<u>11</u>
1.1. Nežinomas tikslus gamintojų ir importuotojų skaičius bei jų vidaus rinkai patiektos pakuotės ir gaminių kiekis	11
1.2. Duomenys apie sutvarkytų atliekų kiekius – nepatikimi	14
<u>2. Gamintojai ir importuotojai organizuoja ir finansuoja ne visų gaminių ir pakuočių atliekų sutvarkymą</u>	<u>17</u>
2.1. Gamintojai ir importuotojai nefinansuoja neišrūšiuotų pakuočių atliekų sutvarkymo	18
2.2. Ne visi gamintojai ir importuotojai finansuoja apmokestinamųjų gaminių surinkimo, vežimo, paruošimo naudoti ir naudojimo išlaidas	20
2.3. Gamintojai ir importuotojai nesumoka mokesčių valstybei už neteisėtai sutvarkytas gaminių ir pakuočių atliekas	23
<u>3. Nepakankama gamintojo atsakomybės principo taikymo kontrolė ir priežiūra</u>	<u>25</u>
3.1. Regionų aplinkos apsaugos departamentų patikrinimų organizavimas ir vykdymas turi trūkumų	26
3.2. Nesukurtas efektyviai veikiantis regionų aplinkos apsaugos departamentų priežiūros ir koordinavimo mechanizmas	32
<u>REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS</u>	<u>34</u>
<u>PRIEDAI</u>	<u>40</u>
1 priedas. Santrumpos ir sąvokos	40
2 priedas. Audito apimtis ir metodai	41
3 priedas. Atliekų rūšys, kurioms taikomas gamintojo atsakomybės principas	46
4 priedas. Atliekų tvarkymo būdai ir atliekų tvarkymo užduotys 2013–2015 m.	47

PAGRINDINIAI ATASKAITOS FAKTAI

15 tūkst. registruotų gamintojų ir importuotojų	1 374 tūkst. t deklaruotas vidaus rinkai 2013–2015 m. patiektas gaminių ir pakuočių kiekis	100 proc. gaminių ir pakuočių atliekų turėtų būti sutvarkoma	278 mln. Eur mokėtina suma 2013–2015 m. (jeigu gamintojai ir importuotojai atliekų netvarkytų)
25 proc.	patikrintų gamintojų ir importuotojų nevykdo pareigų		
~ 42 proc.	gaminių ir pakuočių atliekų sutvarko gamintojai ir importuotojai		
iki 28 proc.	į mišrių komunalinių atliekų srautą patenkančių atliekų sudaro pakuočių atliekos		
23,4 tūkst. t	netinkamai sutvarkyta atliekų 4-ių (iš 8) regionų aplinkos apsaugos departamentų teritorijose		
36,4 mln. Eur	priskaičiuota mokesčių suma už neteisėtai sutvarkytas atliekas		
0 Eur	sumokėta į valstybės biudžetą už neteisėtai sutvarkytas gaminių ir pakuočių atliekas		

SANTRAUKA

Audito svarba

Ilgalaikis strateginis atliekų tvarkymo tikslas – užtikrinti žmonių sveikatai ir aplinkai saugų atliekų tvarkymą. Siekiant įgyvendinti šį tikslą, taikomas gamintojo atsakomybės principas, t. y., gamintojams ir importuotojams numatyta atsakomybė už jų vidaus rinkai patiektų gaminių ir pakuočių poveikį aplinkai per visą būvio ciklą nuo gamybos iki saugaus atliekų sutvarkymo.

Gamintojo atsakomybės principas Lietuvoje įteisintas daugiau nei prieš 10 metų ir taikomas 9-ioms atliekų rūšims. Gaminius ir pakuotes vidaus rinkai tiekia apie 15 tūkst. gamintojų ir importuotojų, veikia 8-ios gamintojus ir importuotojus vienijančios organizacijos, 2013–2015 m. atliekas tvarkė ne mažiau kaip 159 atliekų tvarkytojai, turintys teisę išrašyti atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus.

Aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdančios institucijos, siekdamos mažinti aplinkos teršimą atliekomis ir užtikrinti tinkamą ir saugų atliekų sutvarkymą, vykdo gamintojo atsakomybės principo taikymo kontrolę.

Gamintojo atsakomybės principo įgyvendinamas aktualus kiekvienam gyventojui, nes, įsigydamas gaminių ir gaminiams pripildytų pakuočių, jis sumoka už įsigytų gaminių atliekų tvarkymą. Kontrolę vykdančios institucijos patikrinimų metu nustato, kad ne visi gamintojai ir importuotojai vykdo jiems pavestas pareigas ir ne visi užtikrina tinkamą gaminių ir pakuočių atliekų sutvarkymą. Gamintojams ir importuotojams nesutvarkius atliekų, už dalies gaminių ir pakuočių atliekų sutvarkymą papildomai sumoka gyventojai.

Audito tikslas ir apimtis

Auditu siekėme įvertinti, ar sukurta sistema užtikrina rezultatyvų gamintojo atsakomybės principo įgyvendinimą.

Pagrindiniai audito klausimai:

- ar valstybė turi teisingą ir patikimą informaciją apie rinkai patiektus gaminius ir pakuotes bei jų atliekų sutvarkymą;
- ar gamintojai ir importuotojai organizuoja ir finansuoja visų gaminių ir pakuočių atliekų sutvarkymą;
- ar pakankama gamintojo atsakomybės principo taikymo kontrolė ir priežiūra.

Audito subjektu pasirinkta Aplinkos ministerija, nes ji reglamentuoja ir administruoja visų atliekų tvarkymą, kontroliuoja nustatytų reikalavimų ir užduočių įgyvendinimą, koordinuoja kitų valstybės ir savivaldybių institucijų veiklą atliekų tvarkymo srityje, ieško papildomų finansavimo šaltinių valstybės bei savivaldybių institucijų parengtiems atliekų tvarkymo projektams finansuoti.

Audituojamas 2013–2015 m. laikotarpis. Siekiant įvertinti pokyčius ir palyginti duomenis, kai kuriais atvejais buvo naudoti 2016–2017 m. (iki 2017-09-01) duomenys.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus. Audito apimtis ir taikyti metodai išsamiau aprašyti 2 priede „Audito apimtis ir metodai“ (36 psl.).

Pagrindiniai audito rezultatai

Audito metu laikėmės nuostatos, kad gamintojo atsakomybės principas bus įgyvendintas rezultatyviai, kai gamintojai ir importuotojai sutvarkys vidaus rinkai patiektų gaminių ir pakuočių atliekas, o nesutvarkę jų sumokės mokestį už aplinkos teršimą; bus sukurtas aiškus ir kompleksiškas atliekų tvarkytojų kontrolės mechanizmas, kuris užtikrins, kad atliekų tvarkytojai atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus išrašytų tik už atliekas, sutvarkytas laikantis nustatytų reikalavimų; planuojant ir vykdant aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę bus vadovaujamasi patikimais ir teisingais duomenimis apie vidaus rinkai gaminius ir pakuotes tiekiančius gamintojus ir importuotojus ir jų patiektą gaminių ir pakuočių kiekį, surinktas ir sutvarkytas atliekas.

Audito metu nustatėme, kad gamintojo atsakomybės principas iki šiol neveikia taip, kad gamintojas ir importuotojas vykdytų pareigą sutvarkyti gaminių ir pakuočių atliekas.

Valstybė neturi teisingos ir patikimos informacijos apie vidaus rinkai patiektus gaminius ir pakuotes bei jų atliekų sutvarkymą

Gamintojai ir importuotojai tinkamai nevykdo jiems pavestų pareigų – nesiregistruoja Gamintojų ir importuotojų sąvade ir nedeklaruoja arba neteisingai deklaruoja į vidaus rinką patiektą gaminių ir pakuočių kiekį. 2014–2016 m. jie nedeklaravo daugiau kaip 3,2 tūkst. t vidaus rinkai tiktų pakuočių ir gaminių. Tai sudaro prielaidas gamintojams ir importuotojams netvarkyti atliekų ir nemokėti mokesčio už aplinkos teršimą.

Atliekų tvarkytojai teikia neteisingus duomenis apie sutvarkytų atliekų kiekius ir nustatytais terminais nepašalina nustatytų netikslumų. Aplinkos apsaugos agentūra patikrina ir priima ne visas atliekų tvarkymo ataskaitas, sudaro sąlygas sistemoje esantiems duomenims atsitiktinai ar neteisėtai būti sunaikintiems ar pakeistiems, todėl viešai skelbiami ir Europos Komisijai teikiami duomenys apie atliekų sutvarkymą yra nepatikimi.

Gamintojai ir importuotojai organizuoja ir finansuoja ne visų gaminių ir pakuočių atliekų sutvarkymą

Gamintojai ir importuotojai nefinansuoja pakuočių atliekų, patenkančių į mišrių komunalinių atliekų srautą, rūšiavimo ir sutvarkymo sąnaudų, todėl už šių atliekų sutvarkymą sumoka gyventojai.

Gyventojams suteikta galimybė nemokamai pristatyti elektros ir elektroninės įrangos bei padangų atliekas į didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles, bet, gamintojams ir importuotojams neskiriant lėšų šių aikštelių eksploatavimui, gyventojai turi sumokėti už šių atliekų sutvarkymą.

Regionų aplinkos apsaugos departamentai patikrinę atliekų tvarkytojus ir nustatę, kad atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai išrašyti neteisėtai, nesiima veiksmų panaikinti patvirtinimus, kuriais gamintojai ir importuotojai atleidžiami nuo mokesčio mokėjimo. Atliekos nėra sutvarkomos, o mokestis už aplinkos teršimą nėra mokamas.

Nepakankama gamintojo atsakomybės principo taikymo kontrolė ir priežiūra

Nesukurta skaidri ir objektyvi gamintojų ir importuotojų, įtraukiamų į metinius patikrinimų planus, atrankos sistema ir taip neužtikrinama, kad būtų patikrinti didžiausią riziką keliantys gamintojai ir importuotojai. Tikrindami į metinius planus įtrauktus gamintojus ir importuotojus, regionų aplinkos apsaugos departamentai taiko skirtingą patikrinimo praktiką.

Regionų aplinkos apsaugos departamentai planuodami ir vykdydami atliekų tvarkytojų patikrinimus nederina tarpusavio veiksmų, skirtingai dokumentuoja tikrinimo rezultatus, todėl pasinaudoti kitų departamentų atliktų patikrinimų rezultatais yra sudėtinga ar neįmanoma.

Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės priežiūrą vykdančios institucijos nesiėmė priemonių koordinuoti regionų aplinkos apsaugos departamentų veiklą, nesukūrė nuoseklaus, nuolat veikiančio aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės priežiūros mechanizmo, todėl neužtikrinama efektyvi aplinkos apsaugos valstybinė kontrolė.

Išvados

Esama atliekų tvarkymo sistema neužtikrina rezultatyvaus gamintojo atsakomybės principo įgyvendinimo, nes:

1. Gamintojams ir importuotojams sudaromos sąlygos nevykdyti jiems pavestų pareigų, sutvarkyti ne visas gaminių ir pakuočių atliekas, kurias jiems privalu sutvarkyti ir nemokėti mokesčio už aplinkos teršimą, todėl valstybė privalo rūpintis nesutvarkytų atliekų sutvarkymu, o gyventojams už gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymą tenka mokėti papildomai (1.1 poskyris, 11 psl.; 2.1 poskyris, 18 psl.; 2.2 poskyris, 20 psl.; 2.3 poskyris, 22 psl.; 3.1 poskyris, 26 psl.).
2. Neturint patikimų ir teisingų duomenų apie surinktas ir sutvarkytas atliekas, nesukūrus aiškaus ir kompleksiško atliekų tvarkytojų kontrolės mechanizmo, valstybinę kontrolę vykdančioms institucijoms nekoordinuojant savo veiksmų, nebendradarbiaujant su kitomis institucijomis, sudaromos prielaidos išrašyti atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus už neteisėtai sutvarkytas atliekas (1.2 poskyris, 14 psl.; 3.1 poskyris, 28 psl.; 3.2 poskyris, 32 psl.).

Rekomendacijos

Aplinkos ministerijai

Siekiant, kad gaminių ir pakuočių atliekos būtų sutvarkytos ir gyventojai už atliekų sutvarkymą nemokėtų papildomai:

1. Užtikrinti, kad gamintojai ir importuotojai vykdytų jiems pavestą prievolę tvarkyti vidaus rinkai patiektų gaminių ir pakuočių atliekas, o netinkamai sutvarkę atliekas sumokėtų mokesť už aplinkos teršimą (1 išvada);
  - įdiegti papildomas priemones, kad visi, į vidaus rinką tiekiantys gaminius ir pakuotes, privalomai registruotųsi Gamintojų ir importuotojų sąvade ir deklaruotų rinkai patiektus gaminius ir pakuotes;
  - periodiškai peržiūrėti, patikslinti ir atnaujinti Gamintojų ir importuotojų sąvado duomenis;
  - numatyti prievolę gamintojams ir importuotojams finansuoti pakuočių atliekų, patenkančių į mišrių komunalinių atliekų srautą, sutvarkymą;

- numatyti priemonės, užtikrinančias, kad elektros ir elektroninės įrangos gamintojai ir importuotojai finansuotų elektros ir elektroninės įrangos atliekų surinkimą ir sutvarkymą;
  - numatyti prievolę padangų gamintojams ir importuotojams finansuoti didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelių eksploatavimą;
  - nustatyti, kurie gamintojai ir importuotojai buvo atleisti nuo mokesčio už aplinkos teršimą, ir užtikrinti, kad mokestis būtų sumokėtas;
  - sukurti skaidrią ir objektyvią gamintojų ir importuotojų atrankos sistemą, kuri užtikrintų, kad patikrinimams būtų atrinkti rizikingiausi gamintojai ir importuotojai;
  - nustatyti bendrus principus ir metodus, kuriais vadovaudamiesi visi regionų aplinkos apsaugos departamentai atliktų gamintojų ir importuotojų patikrinimus bei vienodai vertintų gamintojų ir importuotojų veiksmus.
2. Sukurti aiškų ir kompleksinę atliekų tvarkytojų kontrolės mechanizmą, koordinuoti valstybinę aplinkos apsaugos kontrolę vykdančių institucijų veiksmus ir sistemingai bendradarbiauti su kitomis institucijomis (2 išvada):
- naujai kuriamoje gaminių ir pakuočių atliekų apskaitos sistemoje (GPAIS) numatyti priemonės, kad atliekų tvarkytojai teiktų ir tikslintų atliekų tvarkymo ataskaitas nustatytais terminais, o Aplinkos apsaugos agentūra laiku užtikrintų atliekų tvarkymo ataskaitų kontrolę;
  - įvertinti, ar tikslinga kasmet tikrinti visus atliekų tvarkytojus, turinčius teisę išrašyti įrodančius dokumentus, ir, jei reikalinga, priimti sprendimus kasmet tikrinti tik tuos, kurie praėjusiais kalendoriniais metais išrašė atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų, o kitus tikrinti atsižvelgiant į nustatytas rizikas;
  - sukurti aiškų ir kompleksinę atliekų tvarkytojų, turinčių teisę išrašyti atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus, patikrinimo mechanizmą (nustatyti centrinės būstinės ir filialų patikrinimų eiliškumą, patikrinimo turinį, rezultatų įforminimo tvarką);
  - išnagrinėti regionų aplinkos apsaugos departamentų bendradarbiavimo su kitomis institucijomis galimybes ir numatyti atvejus, kada patikrinimai būtų vykdomi kartu su kitų institucijų atstovais;
  - užtikrinti regionų aplinkos apsaugos departamentų veiklos koordinavimą ir jų nuolatinį, sistemingą tarpusavio bendradarbiavimą.

Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai pateikti ataskaitos dalyje „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“ (34 psl.).

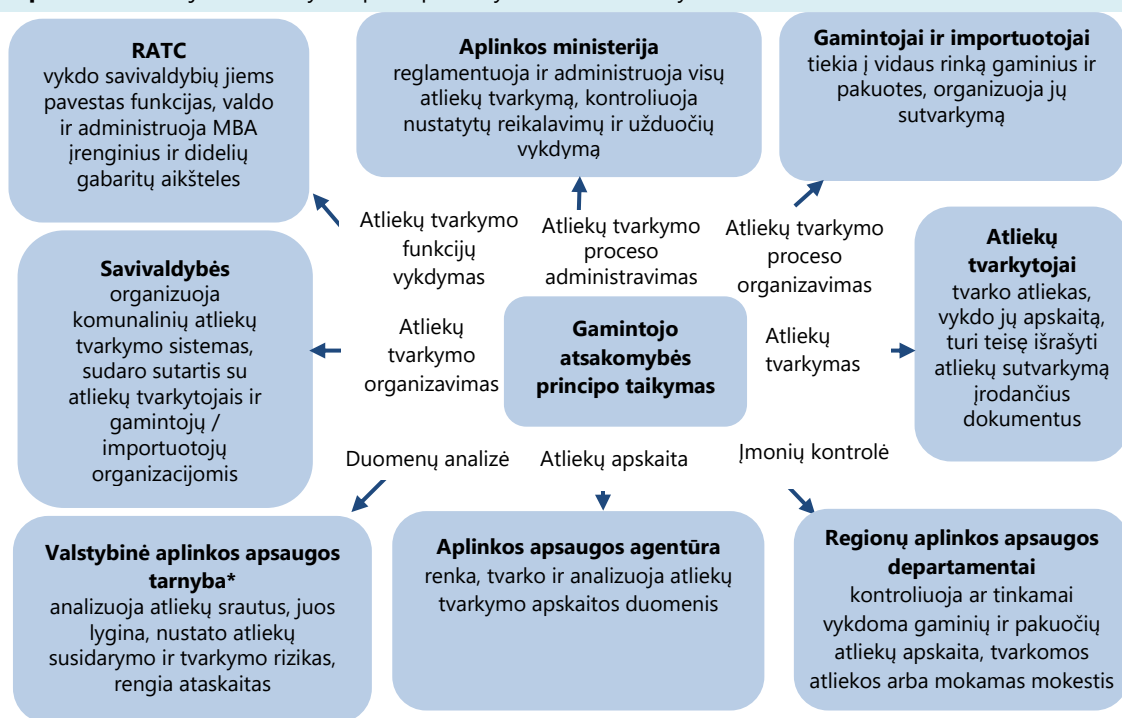
IŽANGA

Gamintojo atsakomybės principas – tai gamintojų ir importuotojų atsakomybė už gaminių ir pakuočių, patiektų į vidaus rinką, atliekų sutvarkymą.

Lietuvoje gamintojo atsakomybės principas taikomas tvarkant pakuočių, padangų, akumuliatorių, baterijų, vidaus degimo variklių degalų, tepalų, įsiurbimo oro filtrų, automobilių hidraulinių (tepalinių) amortizatorių, elektros ir elektroninė įrangos, transporto priemonių, alyvos atliekas. ES šalyse šis principas taikomas skirtingoms atliekų rūšims (3 priedas).

Už gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymo organizavimą, sistemos funkcionavimą, atliekų tvarkymą, duomenų rinkimą, tvarkymą ir analizavimą, kitų funkcijų vykdymą atsakingos įvairios institucijos ir kiti juridiniai asmenys (1 pav.).

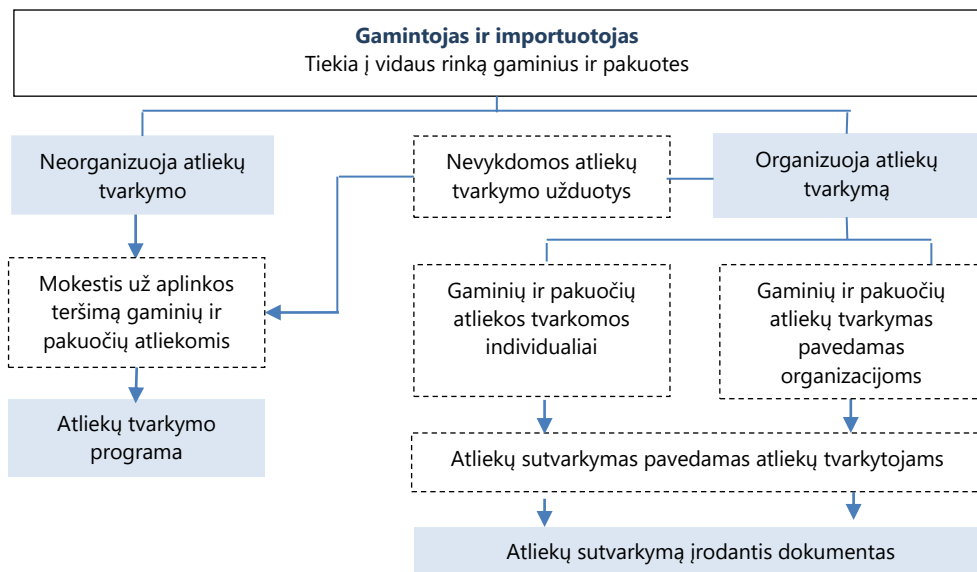
1 pav. Gamintojo atsakomybės principo taikymo sistemos dalyviai

* planuojama nutraukti įstaigos veiklą nuo 2018-01-01

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija

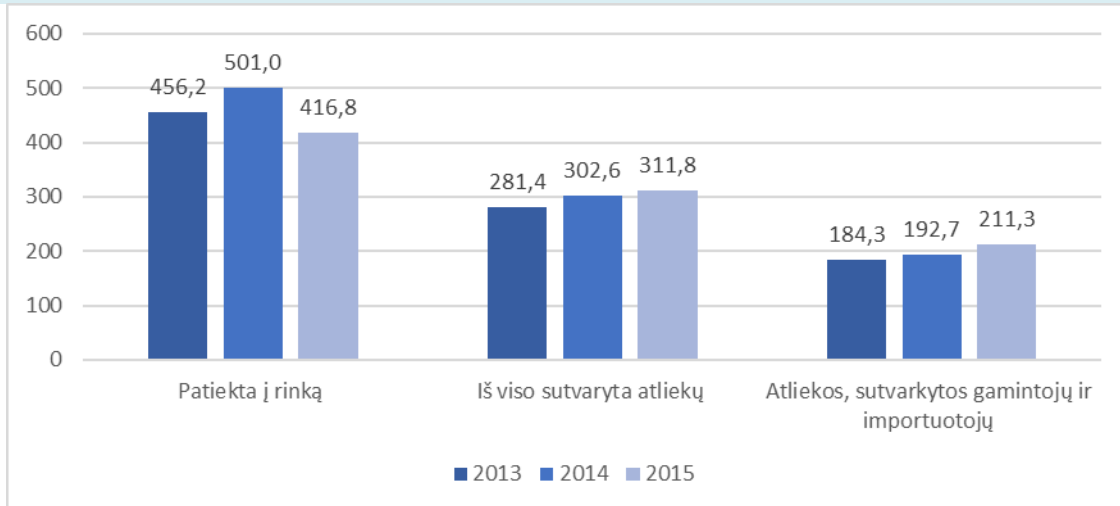
Gamintojai ir importuotojai, įgyvendindami gamintojo atsakomybės principą, privalo organizuoti vidaus rinkai patiektų gaminių ir pakuočių atliekų sutvarkymą ir vykdyti nustatytas atliekų tvarkymo užduotis (4 priedas). Gamintojų ir importuotojų atliekų tvarkymo užduočių vykdymą pagrindžia atliekų tvarkytojų išrašyti atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai. Neorganizuojantys atliekų tvarkymo arba nevykdantys užduočių gamintojai ir importuotojai turi sumokėti mokestį už aplinkos teršimą gaminių ir pakuočių atliekomis (2 pav.).

2 pav. Gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymo organizavimas

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija

2013–2015 m. gaminius ir pakuotes vidaus rinkai tiekė vidutiniškai apie 13 tūkst. gamintojų ir importuotojų, veikė 8-ios gamintojus ir importuotojus vienijančios organizacijos, atliekas tvarkė daugiau kaip 175 atliekų tvarkytojai, turintys teisę išrašyti atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus.

Gamintojai ir importuotojai 2013–2015 m. vidaus rinkai patiekė 1 374 tūkst. t gaminių ir pakuočių (3 pav.). Nurodytu laikotarpiu buvo sutvarkyta 895,8 tūkst. t gaminių ir pakuočių atliekų, iš kurių 588,3 tūkst. t, arba apie 65,7 proc., sutvarkė gamintojai ir importuotojai. Už nesutvarkytas atliekas gamintojai ir importuotojai sumokėjo 6,4 mln. Eur¹.

3 pav. 2013–2015 m. vidaus rinkos patiekti gaminiai ir pakuotės ir sutvarkytos jų atliekos, tūkst. Eur

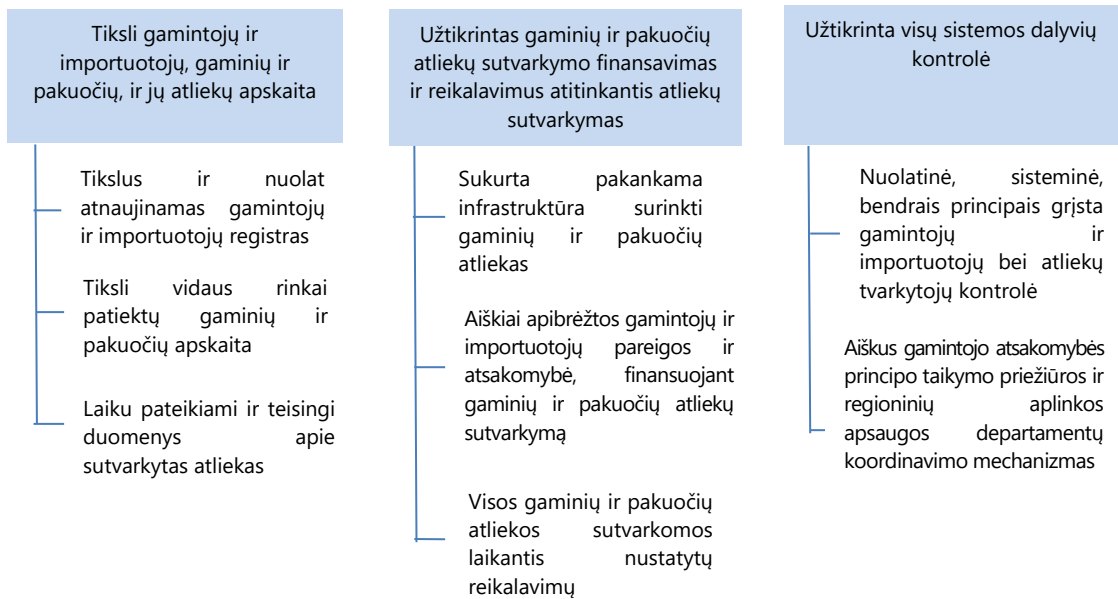
Šaltinis – aukščiausioji audito institucija pagal Aplinkos apsaugos agentūros duomenis

Gamintojo atsakomybės principas taikomas siekiant užtikrinti kuo didesnę gaminių ir pakuočių atliekų rūšiuojamąjį surinkimą bei perdirbimą ir antrinių žaliavų naudojimą, mažinti atliekų

¹ LR valstybinės mokesčių inspekcijos 2017-06-29 el. paštu pateikti duomenys apie mokestį už aplinkos teršimą apmokestinamųjų gaminių ar pakuotės atliekomis.

tvarkymo išlaidas, tenkančias gyventojams. Siekiant, kad gamintojo atsakomybės principas būtų įgyvendinamas, būtina (4 pav.):

4 pav. Gamintojo atsakomybės principo taikymo vertinimo kriterijai

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija

AUDITO REZULTATAI

---

1. VALSTYBĖ NETURI TEISINGOS IR PATIKIMOS INFORMACIJOS APIE VIDAUS RINKAI PATIEKTUS GAMINIUS IR PAKUOTES BEI JŲ ATLIEKŲ SUTVARKYMĄ

1. Siekiant įgyvendinti gamintojo atsakomybės principą ir užtikrinti, kad būtų priimami pagrįsti sprendimai dėl aplinkos apsaugos valstybinės politikos formavimo ir kontrolės, valstybė turi turėti tikslią ir patikimą informaciją apie visus gamintojus ir importuotojus, į vidaus rinką patiektus gaminių ir pakuočių kiekius, tikslus duomenis apie šalyje sutvarkomas jų atliekas.

1.1. Nežinomas tikslus gamintojų ir importuotojų skaičius bei jų vidaus rinkai patiektos pakuotės ir gaminių kiekis

2. Nepriklausomai nuo to, kiek ir kokios pakuotės ar gaminių gamintojas ar importuotojas patiekia į vidaus rinką, viena jo privalomų pareigų, įgyvendinant gamintojo atsakomybės principą, registruotis Gamintojų ir importuotojų sąvade. Gamintojai ir importuotojai taip pat turi tvarkyti gaminių ir pakuočių apskaitą bei vykdyti kitas įstatymu jiems pavestas pareigas².
3. Vertindami, kaip taikomas gamintojo atsakomybės principas, vadovavomės nuostata, kad valstybės institucijos turi teisingą informaciją apie rinkoje veikiančius gamintojus ir importuotojus, jų vidaus rinkai patiektą gaminių ir pakuočių kiekį, jeigu:
  - visi gamintojai ir importuotojai registruojasi sąvade³;
  - visi gamintojai ir importuotojai deklaruoja vidaus rinkai patiektą gaminių ir pakuočių kiekį⁴.

Gamintojų ir importuotojų sąvadas nesuteikia tikslios informacijos apie rinkoje veikiančius gamintojus ir importuotojus

4. Gamintojų ir importuotojų sąvade kaupiama informacija apie įmones, tiekiančias į vidaus rinką gaminius ir pakuotes, jo duomenys naudojami planuojant aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, todėl svarbu užtikrinti, kad sąvade kaupiama informacija būtų aktuali, tiksli ir teisinga.
5. Aplinkos apsaugos agentūrai pavesta⁵ tvarkyti Gamintojų ir importuotojų sąvadą, peržiūrėti, tikslinti ir atnaujinti jame esančią informaciją. Agentūros duomenimis, 2013 m. sąvade buvo 10,7 tūkst. gamintojų ir importuotojų, nuo 2013 iki 2016 m. jų skaičius išaugo apie 5 tūkst. (5 pav.).

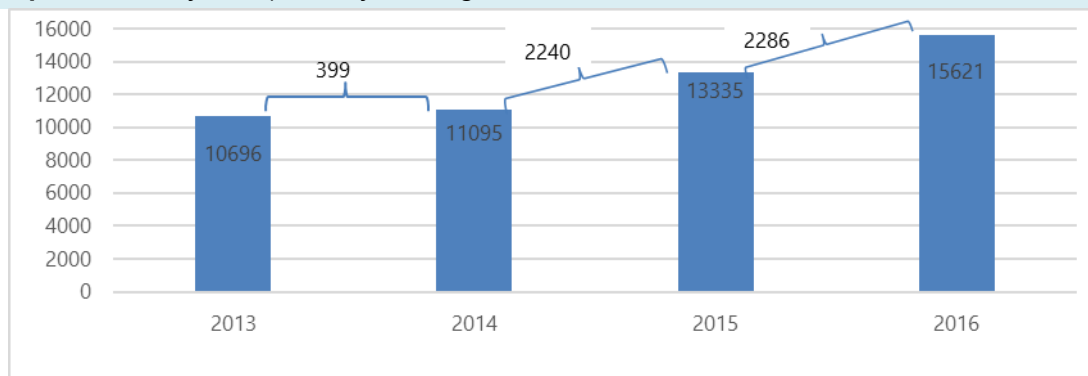
---

² LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas, 2001-09-25 Nr. IX-517 (2011-12-22 įstatymo Nr. XI-1893 redakcija), 7 str. 5 d.; LR atliekų tvarkymo įstatymas, 1998-06-16 Nr. VIII-787 (2015-06-23 įstatymo Nr. XII-1841 redakcija), 34 str.

³ LR aplinkos ministro 2009-05-27 įsakymas Nr. D1-291 „Dėl Gamintojų ir importuotojų registravimo taisyklių patvirtinimo“, 5 p.

⁴ LR mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, 1999-05-13 Nr. VIII-1183 (2015-12-10 įstatymo Nr. XII-2154 redakcija), 7 str. 2 d.

⁵ LR aplinkos ministro 2009-05-27 įsakymas Nr. D1-291 „Dėl Gamintojų ir importuotojų registravimo taisyklių patvirtinimo“ (2014-05-29 įsakymo Nr. D1-480 redakcija).

5 pav. Gamintojai ir importuotojai, užsiregistravę sąvade 2013–2016 m.

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija pagal Aplinkos apsaugos agentūros duomenis

6. Audito metu nustatyta, kad duomenys apie gamintojus ir importuotojus nėra tikslūs ir nuolat neatnaujinami:
  - Agentūros duomenimis, daugiau nei 1 tūkst. įmonių buvo pateikusių prašymus registruotis sąvade, tačiau iki 2016-12-31 nebuvo užregistruotos. Audito metu neregistruotų įmonių skaičius sumažėjo ir 2017-08-01 viršijo 300. Šios įmonės nebuvo registruotos sąvade, nes nepateikė visų reikiamų dokumentų.

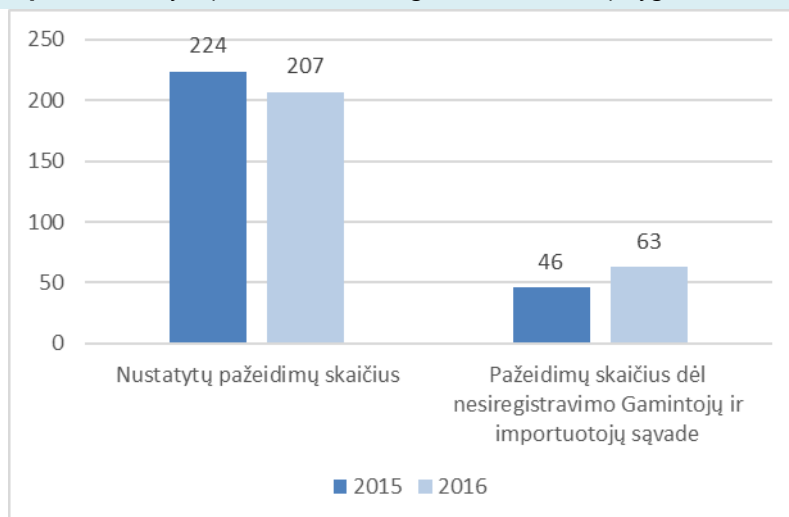
Įmonių neužregistravimo sąvade pavyzdžiai

- Gamintojas ir importuotojas nepateikė banko garantijos ar laidavimo draudimo sutarties, įrodančios EEJ atliekų tvarkymo finansavimą.
  - Gamintojas ir importuotojas pateikdamas prašymą registruotis sąvade nurodo ne visus gaminius (pvz., nurodyta alyva, bet nenurodyta pakuotė).
  - Gamintojas ir importuotojas prašyme registruotis sąvade nurodo neteisingą atsakomybės įgyvendinimo būdą (pvz., nurodo dalyvavimą licencijuotoje organizacijoje, o, agentūros duomenimis, sutartis nesudaryta).
- Peržiūrėję sąvado duomenis ir palyginę su Registrų centro duomenimis nustatėme, kad sąvade yra įmonių, kurios kelerius metus iš eilės nevykdo veiklos ir yra bankrutavusios, tačiau agentūra neišbraukia jų iš sąvado.

Veiklą nutraukusių ūkio subjektų buvimo gamintojų ir importuotojų sąvade pavyzdžiai

Iš Juridinių asmenų registro įmonė A išregistruota 2014-04-18, įmonė B – 2013-12-27, įmonė C – 2014-06-25. Visos šios įmonės iki šiol užsiregistravusios Gamintojų ir importuotojų sąvade.

7. Kiekvienais metais RAAD patikrinimų metu nustato atvejų, kai įmonės nėra užsiregistravusios minėtame sąvade. Išanalizavus Vilniaus, Kauno, Utenos, Klaipėdos RAAD duomenis nustatyta, kad 2015–2016 m. buvo patikrinta apie 6 proc. jų kontroliuojamose teritorijose veikiančių gamintojų ir importuotojų, iš kurių 109, t. y., apie 8 proc., nebuvo užsiregistravę sąvade (6 pav.).

6 pav. Nustatytų pažeidimų ir nesiregistravimo sąvade palyginimas

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija pagal RAAD duomenis

8. Aplinkos ministro ir Generalinio prokuroro 2016 m. inicijuota tarpinstitucinė darbo grupė⁶ nustatė, kad Lietuvos Respublikoje yra apie 20 tūkst. juridinių asmenų, kurie įveža gaminius ir (ar)pakuotes, tačiau galimai nevykdo importuotojams nustatytų pareigų: nesiregistruoja Gamintojų ir importuotojų sąvade ir neteikia deklaracijų apie įvežtus gaminius ir pakuotes⁷. Darbo grupės iniciatyva įmonėms buvo išsiųsta 18 tūkst. informacinių pranešimų, tačiau nebuvo analizuota, kiek iš jų užsiregistravo sąvade.
9. Šiuo metu sąvade registruotų ūkio subjektų skaičius neatitinka faktinio šalyje veiklą vykdančių gamintojų ir importuotojų skaičiaus. Nestiprinant gamintojų ir importuotojų registravimosi sąvade kontrolės ir neužtikrinant duomenų teisingumo, valstybė ir ateityje neturės tikslios informacijos, kiek šalyje yra įmonių, kurioms taikomas gamintojo atsakomybės principas.

Gamintojai ir importuotojai deklaruoja ne visą vidaus rinkai patiektą gaminių ir pakuočių kiekį

10. Gamintojai ir importuotojai privalo deklaruoti⁸ į vidaus rinką patiektą gaminių ir pakuočių kiekį bei sutvarkyti jų atliekas arba mokėti mokesį už aplinkos teršimą.
11. Išanalizavus pasirinktų RAAD patikrinimo aktus nustatyta, kad 2014–2016 m. patikrinti gamintojai ir importuotojai nedeklaravo per 3,2 tūkst. t vidaus rinkai tiekų pakuotės ir (ar) apmokestinamųjų gaminių.

Nedeklaruotų gaminių kiekių pavyzdys

Importuotojas nedeklaravo 199,6 t naujų vidaus rinkai patiektų padangų per 2014 metus.

Importuotojas pagal 2014–2015 m. duomenis nedeklaravo 19 t medinės, 3,4 t popierinės ir kartoninės bei 0,3 t plastikinės pakuotės, 0,8 t automobilių hidraulinių amortizatorių, 0,4 vidaus degimo variklių degalų ir tepalų filtrų.

⁶ LR aplinkos ministro ir LR generalinio prokuroro 2016-02-24 įsakymas Nr. D1-134/I-55 „Dėl tarpinstitucinės darbo grupės sudarymo“.

⁷ LR aplinkos ministro ir LR generalinio prokuroro 2016-11-03 pažyma dėl 2016-02-24 įsakymu Nr. D1-134/I-55 sudarytos tarpinstitucinės darbo grupės veiklos rezultatų ir rekomendacijų.

⁸ LR mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, 1999-05-13 Nr. VIII-1183 (2002-01-22 įstatymo Nr. IX-720 redakcija, 2015-12-10 įstatymo Nr. XII-2154 redakcija), 7 str. 2 d.

Importuotojas 2014–2015 metais nedeklaravo 38,3 t medinės pakuotės.

Importuotojas 2013–2014 metais nedeklaravo 149,1 t padangų.

Importuotojas tiekė į LR vidaus rinką apmokestinamuosius gaminius (padangas), būdamas neįsiregistravęs Gamintojų ir importuotojų sąvade; nedeklaravo 83,816 t naujų vidaus rinkai patiektų padangų per 2014 metus.

12. RAAD nustačius neteisingus gamintojų ir importuotojų deklaracijose nurodytus kiekius, teisės aktų nustatyta tvarka gamintojams ar importuotojams apskaičiuojamas mokestis dvigubu tarifu už nuslėptą (nedeklaruotą) kiekį. Už nuslėptą apmokestinamųjų gaminių ir (ar) pakuočių atliekų kiekį gamintojai ir importuotojai 2014–2016 m. sumokėjo per 1,1 mln. Eur į valstybės biudžetą⁹.
13. Netiksliam gaminių ir pakuočių kiekiui, patiektam į vidaus rinką, įtakos turi teisės aktuose taikomos išimtys:
  - Pakuočių ar pakuočių atliekų tvarkymo įstatyme nustatyta, kad gamintojai ir importuotojai, per ataskaitinį laikotarpį Lietuvos vidaus rinkai tiekiantys ne daugiau kaip 0,5 tonos pakuočių, atleidžiami nuo pareigos atsiskaityti valstybės institucijoms ir mokėti mokestį už aplinkos teršimą pakuočių atliekomis¹⁰.
  - Atliekų tvarkymo įstatyme numatyta galimybė įvežti į Lietuvos teritoriją iki 5 vienetų baterijų ar akumuliatorių, elektros ir elektroninės įrangos, transporto priemonių ir juos sunaudoti savo reikmėms sudaro prielaidas tiekti vidaus rinkai šiuos gaminius ir nesiregistruoti Gamintojų ir importuotojų sąvade, nevykdyti pareigų, susijusių su šių gaminių apskaita ir jų atliekų tvarkymu.
14. Kai gamintojai ir importuotojai tinkamai nevykdo jiems pavestų pareigų, valstybės institucijos nežino nei tikslaus rinkoje veikiančių įmonių skaičiaus, nei į rinką patiekto gaminių ir pakuočių kiekio. Tai sudaro prielaidas gamintojams ir importuotojams netvarkyti atliekų ir nemokėti mokesčio už aplinkos teršimą, apsunkina aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės planavimą ir vykdymą.

1.2. Duomenys apie sutvarkytų atliekų kiekius – nepatikimi

15. Patikima atliekų apskaita būtina siekiant užtikrinti efektyvų jų tvarkymo planavimą, plėtoti rūšiuojamojo atliekų surinkimo sistemas, sukurti ir visa apimtimi išnaudoti atliekų tvarkymo infrastruktūrą.
16. Tam, kad valstybė turėtų tikrą ir teisingą informaciją apie sutvarkytų atliekų kiekį, svarbu, kad:
  - atliekų tvarkytojai nustatytais terminais Aplinkos apsaugos agentūrai teiktų teisingą informaciją apie surinktų ir sutvarkytų atliekų kiekius;
  - agentūra nustatytais terminais patikrintų pateiktas ataskaitas ir informuotų apie jose nustatytus netikslumus;
  - atliekų tvarkytojai nustatytais terminais patikslintų ataskaitas;
  - agentūra priimtų patikslintas ataskaitas;
  - agentūra tinkamai tvarkytų informacinę sistemą, kurioje kaupiama informacija apie atliekų surinkimą ir sutvarkymą, ir užtikrintų joje esančių duomenų saugumą.

⁹ LR valstybinės mokesčių inspekcijos 2017-07-07 el. paštu pateikti duomenys apie padidintą mokestį už aplinkos teršimą apmokestinamųjų gaminių ar pakuotės atliekomis.

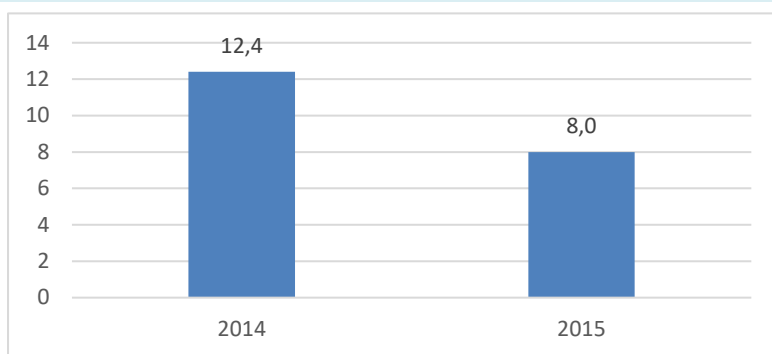
¹⁰ LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas, 2001-09-25 Nr. IX-517 (2011 12 22 įstatymo Nr. XI-1893 redakcija), 7¹ str.

17. Atliekų tvarkymo ataskaitų pateikimo, tikrinimo, jo metu nustatytų netikslumų tikslinimo tvarka ir terminai nustatyti taisyklėse¹¹. Audito metu išanalizavome 100 atliekų tvarkytojų metines atliekų tvarkymo ataskaitas, jų pateikimo terminus, tikrinimo rezultatus ir nustatėme, jog Aplinkos apsaugos agentūra neturi patikimų duomenų apie surinktas ir sutvarkytas atliekas.

Atliekų tvarkymo ataskaitos teikiamos, tikslinamos nesilaikant nustatytų terminų, o jose pateikiami duomenys netikslūs

18. Ne visi atliekų tvarkytojai Atliekų susidarymo ir tvarkymo apskaitos ir ataskaitų teikimo taisyklėse¹² nustatytais terminais teikia metines atliekų tvarkymo ataskaitas, todėl Aplinkos apsaugos agentūra negali patikrinti visų ataskaitų (7 pav.).

7 pav. Atliekų tvarkytojų laiku nepateiktos ataskaitos, proc.

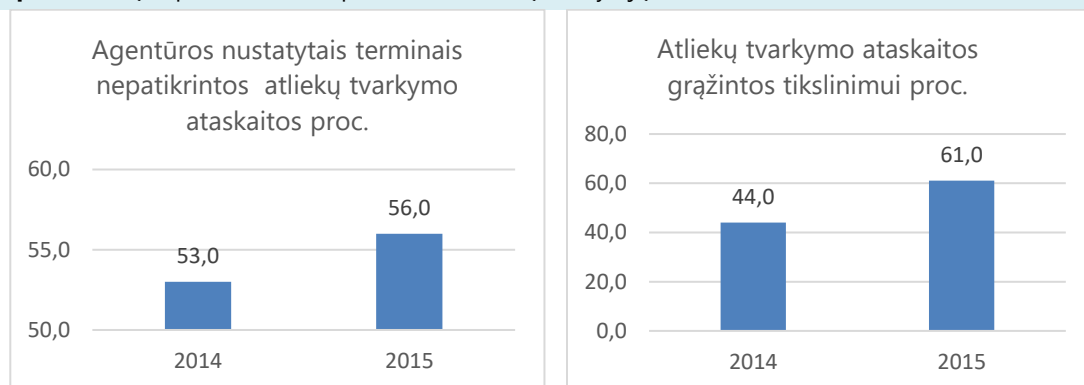
Šaltinis – aukščiausioji audito institucija pagal AIVIKS¹³ duomenis

Pavėluoto ataskaitų pateikimo pavyzdys

Atliekų tvarkytojas ataskaitą dėl 2014 m. pateikė praėjus daugiau kaip 650 dienų po termino.
Atliekų tvarkytojas filialo ataskaitą dėl 2015 m. pateikė praėjus daugiau kaip 270 dienų po termino.

19. Aplinkos apsaugos agentūra minėtose taisyklėse¹⁴ nustatytais terminais patikrina mažiau nei pusę laiku pateiktų atliekų tvarkymo ataskaitų. Kas antroje ataskaitoje nurodyti neteisingi duomenys apie surinktų ir/arba sutvarkytų atliekų kiekį ir jį grąžinama tikslinimui (8 pav.).

8 pav. Laikų nepatiktos ir nepatikslintos atliekų tvarkytojų ataskaitos

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija pagal AIVIKS duomenis

¹¹ LR aplinkos ministro 2011-05-03 įsakymu Nr. D1-367 patvirtintos Atliekų susidarymo ir tvarkymo apskaitos ir ataskaitų teikimo taisyklės (2015-11-30 įsakymo Nr. D1-861 redakcija).

¹² Ten pat, 36 p.

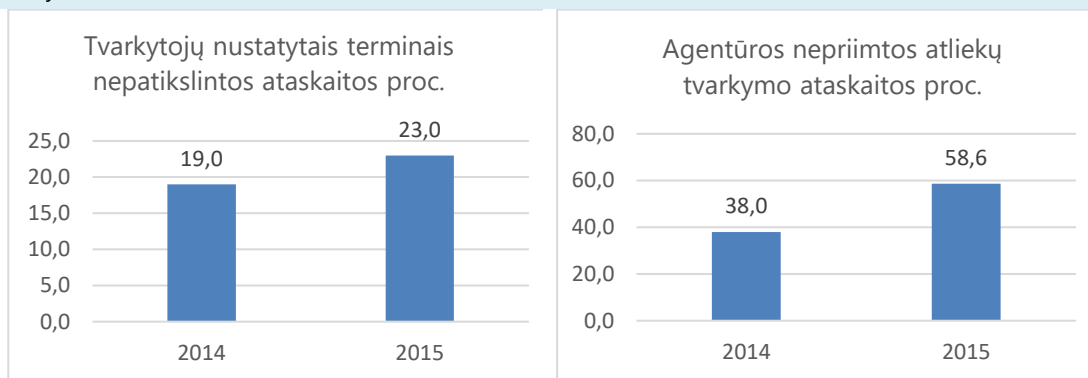
¹³ Aplinkos informacijos valdymo integruota kompiuterinė valdymo sistema.

¹⁴ Ten pat, 37 p.

Atliekų tvarkymo ataskaitos tikslinamos neribotą laiką, bet tai neužtikrina teikiamų duomenų teisingumo

20. Atliekų tvarkytojai Atliekų susidarymo ir tvarkymo apskaitos ir ataskaitų teikimo taisyklėse¹⁵ nustatytais terminais nepatiksina atliekų tvarkymo ataskaitų, o Aplinkos apsaugos agentūra patikrina ne visas patikslintas ataskaitas, todėl iki 2017 m. balandžio mėn. agentūra nebuvo priėmusi 58 proc. atliekų tvarkytojų pateiktų 2015 m. ataskaitų (9 pav.).

9 pav. Atliekų tvarkytojų laiku nepatiksintos ir Aplinkos apsaugos agentūros nepriimtos atliekų tvarkymo ataskaitos

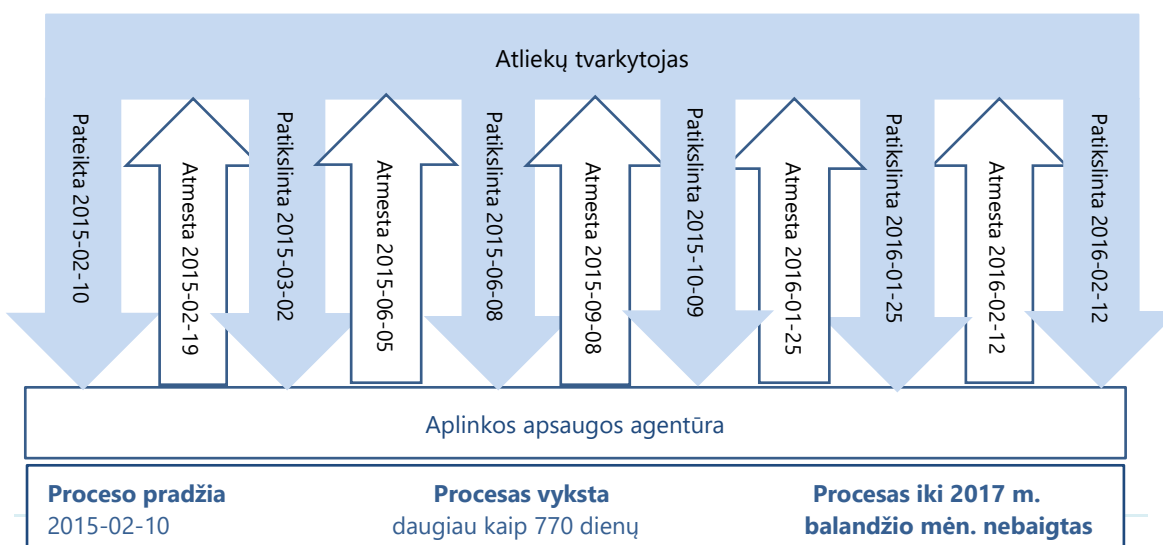
Šaltinis – aukščiausioji audito institucija pagal AIVIKS duomenis

Pavėluoto ataskaitų tikslinimo pavyzdžiai

Atliekų tvarkytojas filialo 2014 m. ataskaitą patikslino praėjus daugiau nei 630 dienoms, kitas atliekų tvarkytojas 2015 m. ataskaitą patikslino praėjus daugiau kaip 210 dienų nuo jos atmetimo dienos.

21. Atliekų tvarkytojai atliekų tvarkymo ataskaitas gali tikslinti neribotą laiką, bet net ir kelis kartus tikslinamose ataskaitose pateikiami neteisingi duomenys apie atliekų surinkimą ir (arba) sutvarkymą, todėl ataskaitos lieka nepriimtos (10 pav.).

10 pav. Atliekų tvarkymo ataskaitų tikslinimo pavyzdys

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija pagal AIVIKS sistemos duomenis

¹⁵ Ten pat, 39 p.

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija pagal AIVIKS sistemos duomenis

Informacinėje sistemoje kaupiami duomenys – nesaugūs

22. Ataskaitose pateikta informacija apie atliekų surinkimą ir sutvarkymą kaupiama informacinėje sistemoje AIVIKS. Už priemonių, mažinančių sistemoje esančių duomenų atskleidimo ir praradimo riziką, įgyvendinimą, duomenų apsaugą nuo klastojimo, nepertraukiamą sistemos veikimą atsakinga Aplinkos apsaugos agentūra¹⁶.
23. Aplinkos ministras siekdamas įvertinti, ar informacinėje sistemoje kaupiami duomenys yra saugūs, 2016 m. sudarė komisiją¹⁷, kuriai pavedė atlikti patikrinimą dėl Aplinkos apsaugos agentūros veiksmų užtikrinant informacinės sistemos AIVIKS funkcionavimą ir pateikti išvadą dėl jos neveikimo priežasčių ir galimo duomenų praradimo. Komisija nustatė¹⁸, kad agentūra pavestas funkcijas vykdė aplaidžiai ir netinkamai; savo neveikimu ji neužtikrino, kad sistema veiktų nepertraukiamai, sudarė sąlygas joje esantiems duomenims atsitiktinai ar neteisėtai būti sunaikintiems, pakeistiems ar atskleistiems.
24. Atliekų tvarkytojai teikia neteisingus duomenis apie sutvarkytų atliekų kiekius ir nustatytais terminais nepašalina nustatytų netikslumų, Aplinkos apsaugos agentūra patikrina ir priima ne visas atliekų tvarkymo ataskaitas, sudaro sąlygas sistemoje esantiems duomenims atsitiktinai ar neteisėtai būti sunaikintiems, ar pakeistiems, todėl viešai skelbiami ir Europos Komisijai teikiami duomenys apie atliekų sutvarkymą yra nepatikimi. Netiksli apskaita apsunkena atliekų tvarkymo planavimą, sudaro prielaidas sukurti nepakankamą arba perteklinę atliekų tvarkymo infrastruktūrą.
25. Siekiant stiprinti atliekų srauto stebėseną ir kontrolę, nuo 2018 m. planuojama įdiegti Vieningą gaminių, pakuočių ir atliekų apskaitos informacinę sistemą (GPAIS), kurios tikslas – informacinių technologijų priemonėmis valdyti atliekų apskaitos stebėsenos ir kontrolės procesus¹⁹. Kuriamą sistema privalo funkcionuoti taip, kad būtų galima analizuoti atliekų tvarkymo duomenis ir nustatyti galimas rizikas, užkirsti kelią neteisingai ar apgaulingai atliekų apskaitai ir užtikrinti, kad valstybės turimi duomenys būtų teisingi ir saugūs.

2. GAMINTOJAI IR IMPORTUOTOJAI ORGANIZUOJA IR FINANSUOJA NE VISŲ GAMINIŲ IR PAKUOČIŲ ATLIEKŲ SUTVARKYMĄ

26. Siekiant plėtoti efektyvią gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymo sistemą, skatinti rūšiuojamąjį surinkimą ir mažinti atliekų tvarkymo išlaidas, tenkančias gyventojams ir savivaldybėms,

¹⁶ LR aplinkos ministro 2009-06-23 įsakymu Nr. D-350 patvirtinti Aplinkos informacijos valdymo integruotos kompiuterinės valdymo sistemos AIVIKS nuostatai, 11¹ p. (2012-06-18 įsakymo Nr. D1-521 redakcija).

¹⁷ LR aplinkos ministro 2016-12-16 įsakymas Nr. D1-892.

¹⁸ 2017-01-19 pažyma Nr. (16-4)-D-15-86.

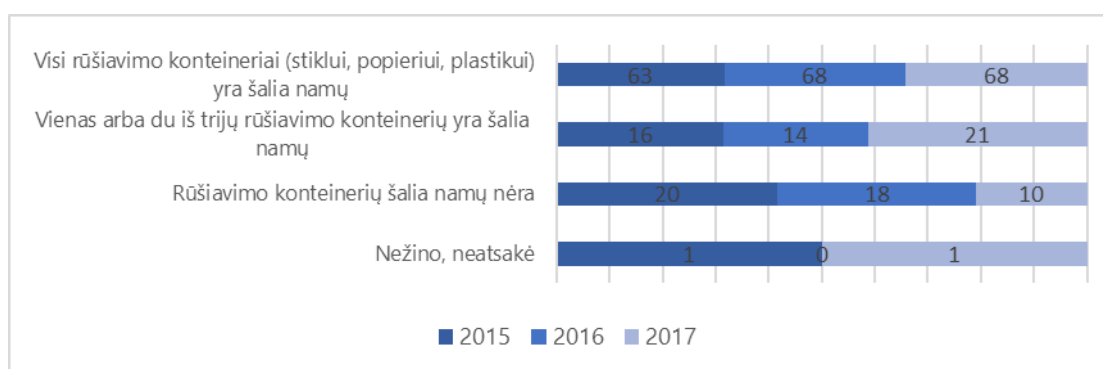
¹⁹ LR aplinkos ministro 2013-12-20 įsakymu Nr. D1-976 patvirtintų Vieningos gaminių, pakuočių ir atliekų apskaitos informacinės sistemos nuostatai, 5 p.

gamintojas ir importuotojas turėtų būti atsakingas už gaminių ar pakuočių atliekų surinkimo, vežimo, perdirbimo, naudojimo ir šalinimo sistemos finansavimą²⁰.

2.1. Gamintojai ir importuotojai nefinansuoja neišrūšiuotų pakuočių atliekų sutvarkymo

27. Laikėmės nuostatos, kad gamintojo atsakomybės principas bus įgyvendintas, jeigu visos pakuočių atliekos bus atskirtos pirminio rūšiavimo metu arba gamintojai ir importuotojai finansuos pakuočių atliekų, patenkančių į mišrių komunalinių atliekų srautą, sutvarkymą²¹.
28. Gamintojams ir importuotojams numatyta pareiga²² organizuoti rūšiuojamąjį surinkimą, vežimą, paruošimą naudoti, naudojimą visų pakuočių atliekų, kurios susidarė naudojant gamintojų ir importuotojų Lietuvos vidaus rinkai tiektus supakuotus gaminius ir (ar) dalyvauti organizuojant tokių atliekų tvarkymą savivaldybių organizuojamose komunalinių atliekų tvarkymo sistemose. Turi būti sukurta tokia atliekų surinkimo infrastruktūra, kad šalia gyventojų namų būtų stiklo, popieriaus ir plastiko rūšiavimo konteinerių, bet tik šalia 68 proc.²³ namų yra visų rūšių rūšiavimo konteinerių (11 pav.).

11 pav. Atliekų surinkimo infrastruktūra, proc.

Šaltinis – UAB „RAIT“ apklausos duomenys (2017 m.)

29. Gyventojai, šalia kurių namų nėra rūšiavimo konteinerių, stiklo, popieriaus ir plastiko atliekas meta į mišrių komunalinių atliekų konteinerius. Dalis gyventojų nerūšiuoja atliekų, nors jiems sudarytos galimybės, todėl dalis pakuočių atliekų patenka į mišrias komunalines atliekas ir apdorojamos MBA įrenginiuose. Agentūros duomenimis, iki 28 proc.²⁴ atliekų, patenkančių į MBA įrenginius, sudaro pakuočių atliekos (1 lentelė).

1 lentelė. Pakuotės atliekos, patenkančios į MBA, proc.

Eil. Nr.	Komunalinių atliekų, patenkančių į MBA įrenginius, rūšys (2016 m.)	Lietuvos vidurkis
1.	Popierius ir kartonas, įskaitant pakuotes	5,67
2.	Mediena, įskaitant pakuotes	1,13
3.	Plastikai, įskaitant pakuotes	12,28

²⁰ LR Vyriausybės 2002-04-12 nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio atliekų tvarkymo 2014–2020 metų plano patvirtinimo“, 216 p.

²¹ LR Vyriausybės 2002-04-12 nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio atliekų tvarkymo 2014–2020 metų plano patvirtinimo“, 68 p.

²² LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas, 7 str. 2 d.

²³ UAB „RAIT“ 2017 m. kovo mėn. atlikta reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa „Lietuvos gyventojų požiūris į atliekų tvarkymo sistemą“.

²⁴ Aplinkos apsaugos agentūros duomenys, prieiga per internetą: <http://atliekos.gamta.lt/cms/index?rubricId=dd43d07e-1697-428b-9b05-2c418e5047b6>.

4.	PET pakuotės	1,14
5.	Kombinuotos pakuotės	1,31
6.	Metalai, įskaitant pakuotes	1,95
7.	Stiklas, įskaitant pakuotes	4,95
Iš viso:		28,43

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija pagal Aplinkos apsaugos agentūros duomenis

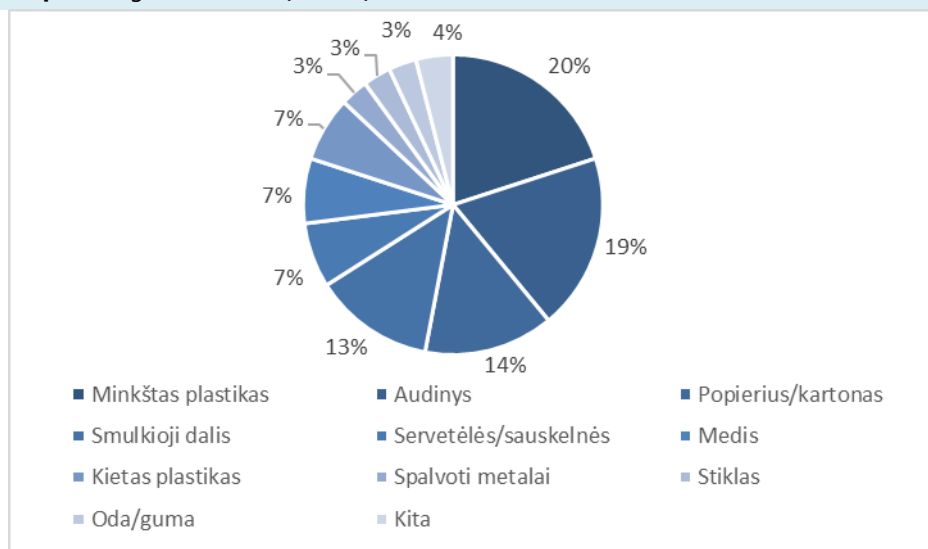
30. Dalis gyventojų neišrūšiuotų plastiko, popieriaus, kartono atliekų, įskaitant pakuočių atliekas, patenkančių į MBA įrenginius, yra atskiriama ir atiduodama perdirbti, bet tai sudaro tik apie 3 proc. viso mišrių komunalinių atliekų srauto. Didesnioji dalis pakuočių atliekų patenka į deginti skirtų atliekų srautą.

Deginti skirtų mišrių komunalinių atliekų RATC pavyzdys

31. Siekdami nustatyti deginamų atliekų sudėtį, kreipėmės į vienintelę Lietuvoje atliekas deginančią įmonę – UAB „Fortum“. Jos duomenimis, 2016 m. plastiko, popieriaus ir kartono atliekos sudaro apie 47 proc. viso deginimui atvežtų atliekų srauto (12 pav.).

12 pav. Deginimui atvežtų atliekų struktūra

Šaltinis – UAB „Fortum“ duomenys

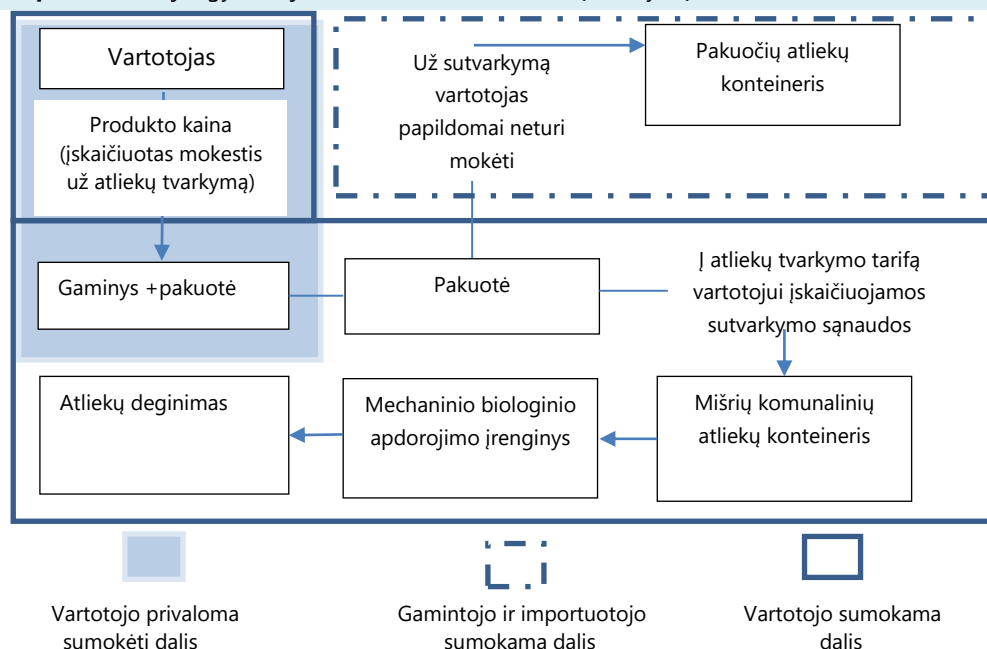
32. RATC duomenimis, visų atliekų, įskaitant pakuočių atliekas, patenkančių į mišrių komunalinių atliekų srautą, rūšiavimo ir tvarkymo sąnaudos apmokamos lėšomis, gautomis iš nustatyto atliekų tvarkymo tarifo.

RATC kaštų struktūros pavyzdys

Alytaus RATC sąnaudos, susijusios su atliekų tvarkymu MBA įrenginiuose, įskaičiuojamos į rinkliavos tarifą gyventojams. Atliekų rūšiavimas ir apdorojimas 2016 m. sudarė 17,3 proc. bendros kaštų struktūros.

33. Gamintojai ir importuotojai nefinansuoja pakuočių atliekų, patenkančių į mišrių komunalinių atliekų konteinerius, o vėliau į MBA įrenginius, rūšiavimo ir sutvarkymo sąnaudų, todėl gyventojai už atliekų sutvarkymą sumoka du kartus (13 pav.).

13 pav. Vartotojo (gyventojų) mokama kaina už atliekų tvarkymą

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija

34. Vyriausybė, siekdama pereiti prie žiedinės ekonomikos, programos įgyvendinimo plane numatė 2018 m. II ketv. įpareigoti gamintojus ir importuotojus finansuoti gaminių ir pakuočių atliekų iš mišraus komunalinio srauto tvarkymą savivaldybių komunalinių atliekų tvarkymo sistemose²⁵.

2.2. Ne visi gamintojai ir importuotojai finansuoja apmokestinamųjų gaminių surinkimo, vežimo, paruošimo naudoti ir naudojimo išlaidas

35. Savivaldybėms numatyta pareiga užtikrinti, kad gyventojai galėtų elektros ir elektroninės įrangos atliekas ir nenaudojamas padangas nemokamai pristatyti į atliekų surinkimo aikšteles. Šią

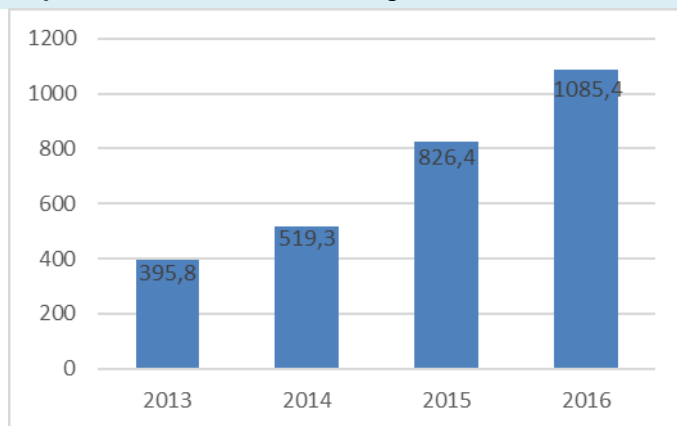
²⁵ LR Vyriausybės 2017-03-13 nutarimas Nr. 167 „Dėl LR Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, Vyriausybės programos įgyvendinimo plano IV prioriteto 4.1.4 darbo 1 priemonė.

pareigą savivaldybės pavedė vykdyti RATC, kurie įrengė 92 didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštes. Kad gyventojai galėtų šias atliekas palikti nemokamai, gamintojai ir importuotojai turi prisidėti prie aikštelių eksploatavimo išlaidų finansavimo²⁶.

Gamintojai ir importuotojai finansuoja ne visos elektros ir elektroninės įrangos atliekų surinkimą

36. Elektros ir elektroninės įrangos gamintojams ir importuotojams numatyta prievolė iš dalies finansuoti didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštes²⁷. 2013–2016 m. jose buvo surinkta 2 826,9 t elektros ir elektroninės įrangos atliekų. Per 4 metus šių atliekų surinkta beveik 3 kartus daugiau (14 pav.).

14 pav. Elektros ir elektroninės įrangos atliekos, surinktos DGASA aikštelėse, t

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija pagal regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenis

37. Gamintojai ir importuotojai elektros ir elektroninės įrangos atliekas 2013–2016 m. tvarkė kolektyviai dalyvaudami trijose gamintojus ir importuotojus vienijančiose organizacijose²⁸. Nustatyta, kad VšĮ „Ekošviesa“ 2013–2015 m. nefinansavo 8-ių RATC didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelių išlaikymo sąnaudų, VšĮ „EEPA“ – 5-ių, o VšĮ „EGIO“ – 1-os. Gamintojams ir importuotojams neskiriant lėšų elektros ir elektroninės įrangos atliekų surinkimui ir sutvarkymui, naudojamos savivaldybių arba RATC lėšos, kurios surenkamos iš atliekų turėtojų.

Pavyzdys

Alytaus regiono savivaldybės 2013–2016 m. elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymui DGASA aikštelėse skyrė 100 629 Eur. UAB „Klaipėdos RAATC“ 2013–2016 m. šių atliekų tvarkymui panaudojo 2 328,89 Eur, gautų iš atliekų turėtojų, VšĮ „Šiaulių RAATC“ – 1 185,34 Eur, gautų iš atliekų turėtojų.

38. Tik užtikrinus, kad elektros ir elektroninės įrangos gamintojai ir importuotojai finansuotų didelių gabaritų atliekų aikštelių eksploatavimą, gyventojai turės galimybę šios įrangos atliekas pristatyti nemokamai.

Padangų gamintojai ir importuotojai nefinansuoja padangų atliekų sutvarkymo savivaldybėse ir RATC

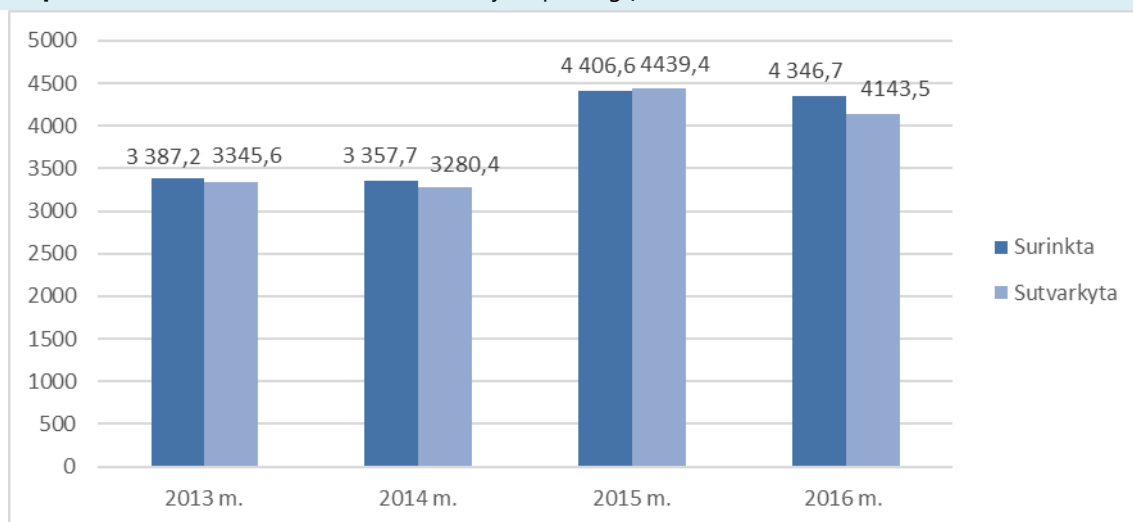
²⁶ LR atliekų tvarkymo įstatymas, 1998-06-16 Nr. VIII-787 (2014-04-17 įstatymo Nr. XII-832 redakcija), 34² str.

²⁷ LR atliekų tvarkymo įstatymas, 1998-06-16 Nr. VIII-787 (2011-12-22 įstatymo Nr. XI-1892 redakcija), 2 str. 33 d., 34¹ ir 34² str.

²⁸ Elektros ir elektroninės įrangos gamintojus ir importuotojus vienijančios organizacijos VšĮ „EGIO“, VšĮ „EEPA“, VšĮ „Ekošviesa“.

39. RATC duomenimis, didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelėse 2013–2016 m. buvo surinkta 15 498,2 t, t. y., apie 20 proc. viso kasmet surenkamo kiekio. Per 4 metus padangų atliekų surinkta 28 proc. daugiau (15 pav.).

15 pav. DGASA aikštelėse surinktos ir sutvarkytos padangų atliekos 2013–2016 m., t

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija pagal regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenis

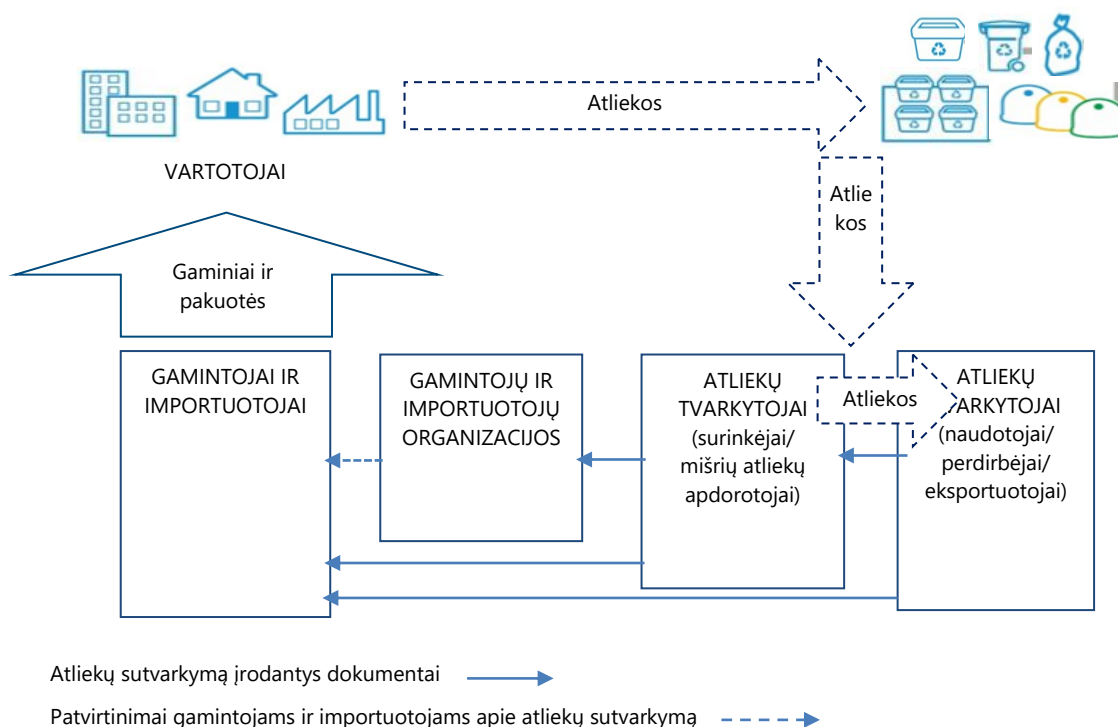
40. Gamintojai ir importuotojai padangas 2013–2016 m. tvarkė individualiai ir kolektyviai dalyvaudami dviejose gamintojų ir importuotojų vienijančiose organizacijose²⁹. Padangų gamintojams ir importuotojams nenumatyta prievolė finansuoti didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštes. Nustatyta, kad individualiai padangų atliekas tvarkantys gamintojai ir importuotojai bei Gamintojų ir importuotojų asociacija 2013–2016 m. nefinansavo RATC padangų surinkimo ir sutvarkymo išlaidų. Padangų importuotojų organizacija 2014–2016 m. sutvarkė 2 651,7 t padangų atliekų, surinktų penkių RATC didelių gabaritų atliekų aikštelėse. Taigi, gamintojai ir importuotojai iš viso sutvarkė tik apie 17 proc. šių atliekų, todėl 12 557,2 t padangų sutvarkymą organizavo RATC, panaudoję 368,7 tūkst. Eur.
41. Pažymėtina, kad savivaldybės 2013–2016 m. surinko ir sutvarkė 8 822,9 t šeimininkų padangų atliekų, panaudojusios 424,9 tūkst. Eur.
42. Gamintojams ir importuotojams nenustačius prievolės finansuoti padangų surinkimą didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelėse ir jų sutvarkymą, padangų tvarkymas organizuojamas Atliekų tvarkymo programos, RATC ir savivaldybių lėšomis.
43. Gyventojams suteikta galimybė nemokamai pristatyti elektros ir elektroninės įrangos bei padangų atliekas į didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštes, tačiau, gamintojams ir importuotojams neskiriant lėšų šioms aikštelėms eksploatuoti, gyventojai turi sumokėti už šių atliekų sutvarkymą.

²⁹ VšĮ Gamintojų ir importuotojų asociacija (GIA), VšĮ Padangų importuotojų organizacija (PIO).

2.3. Gamintojai ir importuotojai nesumoka mokesčių valstybei už neteisėtai sutvarkytas gaminių ir pakuočių atliekas

44. Atliekų tvarkymo sistema, įgyvendinant gamintojo atsakomybės principą, yra pagrįsta atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymu (16 pav.). Juos gali išrašyti tik atliekų tvarkytojai, turintys teisę juos išrašyti³⁰, ir tik tada, kai atliekos buvo sutvarkytos laikantis nustatytų teisės aktų reikalavimų³¹.
45. Laikėmės nuostatos, kad sistema veiks, jei netinkamai sutvarkę atliekas gamintojai ir importuotojai sumokės mokestį už aplinkos teršimą³².

16 pav. Atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo schema

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija pagal teisės aktų nuostatas

46. Atliekų tvarkytojų patikrinimus vykdo RAAD. Remiantis Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Utenos RAAD duomenimis, 2013–2015 m. 19 178 t metalinių, plastikinių, popierinių ir kombinuotų pakuočių, 3 126 t elektros ir elektroninės įrangos ir 1 048 t padangų atliekų nebuvo surinkta ir sutvarkyta laikantis nustatytų reikalavimų. Šių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai buvo pripažinti negaliojančiais.

Netinkamo atliekų sutvarkymo pavyzdžiai

- 2013–2015 m. laikotarpiu deklaruota, kad gamintojai ir importuotojai sutvarkė 28 946,4 t

³⁰ LR aplinkos ministro 2003-04-14 įsakymas Nr. 184 „Dėl Turinčių teisę išrašyti gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus atliekų tvarkytojų sąrašo sudarymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2017-05-12 įsakymo Nr. D1-406 redakcija).

³¹ LR aplinkos ministro 2013-05-20 įsakymas Nr. D1-359 „Dėl Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

³² LR mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, 1999-05-13 Nr. VIII-1183 (2011-12-22 įstatymo Nr. XI-1894 redakcija), 5 str. 6 d.

metalinių pakuočių atliekų. RAAD priėmė sprendimus, kad 16 648,8 t, t. y., 58 proc., atliekų nebuvo surinkta ir buvo netinkamai sutvarkyta.

- 2013–2014 m. laikotarpiu sutvarkyta 20 932,8 t EEJ atliekų. RAAD sprendimais panaikinti 3 126,1 t EEJ atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai, t. y., 15 proc. atliekų nebuvo surinkta ir buvo sutvarkyta nesilaikant nustatytų reikalavimų.
- 2014 m. 1 048 t padangų (7,5 proc. viso sutvarkyto kiekio) eksportuota nesilaikant nustatytos tvarkos.

47. Ne visais atvejais atliekų tvarkytojai sutiko su nustatytais pažeidimais ir RAAD sprendimai buvo apskūsti Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka. Šiuo metu vyksta teisminiai procesai dėl 21 291 t atliekų netinkamo sutvarkymo. Teismams nutarus, kad RAAD sprendimai yra pagrįsti ir teisėti, į valstybės biudžetą turėtų būti sumokėta apie 36,2 mln. Eur mokesčių už aplinkos teršimą (neįskaitant EEJ garanto sumos).
48. Audito metu nustatyta, kad, kai atliekų tvarkytojai sutinka su priimtais RAAD sprendimais ar teismas nutaria, kad sprendimai yra teisėti, aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdančios institucijos neturi pakankamos informacijos ir nesiima priemonių užtikrinti, kad būtų sumokėti mokesčiai už aplinkos teršimą.

Nesumokėtų mokesčių už aplinkos teršimą, panaikinus atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus, pavyzdžiai

- Klaipėdos RAAD 2014 m. priėmė sprendimą, kad atliekų tvarkytojas neteisėtai išrašė 300 t popierinės pakuotės atliekų sutvarkymą įrodantį dokumentą. Atliekų tvarkytojas nesutiko su sprendimu ir jį apskundė. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2015-03-23 pripažino, kad šis sprendimas yra teisėtas ir pagrįstas.
Klaipėdos RAAD neturėjo informacijos, kokiems gamintojams ir importuotojams buvo išrašyti patvirtinimai pagal negaliojančiu pripažintą dokumentą, ir nesiėmė priemonių, kad šie patvirtinimai būtų panaikinti. Todėl, praėjus 3 metams po sprendimo priėmimo, patvirtinimai, išduoti gamintojams ir importuotojams, atleisti juos nuo mokesčio mokėjimo, nėra panaikinti ir 15,9 tūkst. Eur mokestis už aplinkos teršimą nesumokėtas.
- Vilniaus RAAD 2015 m. sprendimu 63,2 t plastikinės pakuotės atliekų sutvarkymą įrodantis dokumentas pripažintas negaliojančiu. Šis RAAD beveik 2 metus nesiėmė priemonių nustatyti, kokiems gamintojams ir importuotojams išdalyti patvirtinimai pagal šį dokumentą ir juos panaikinti.

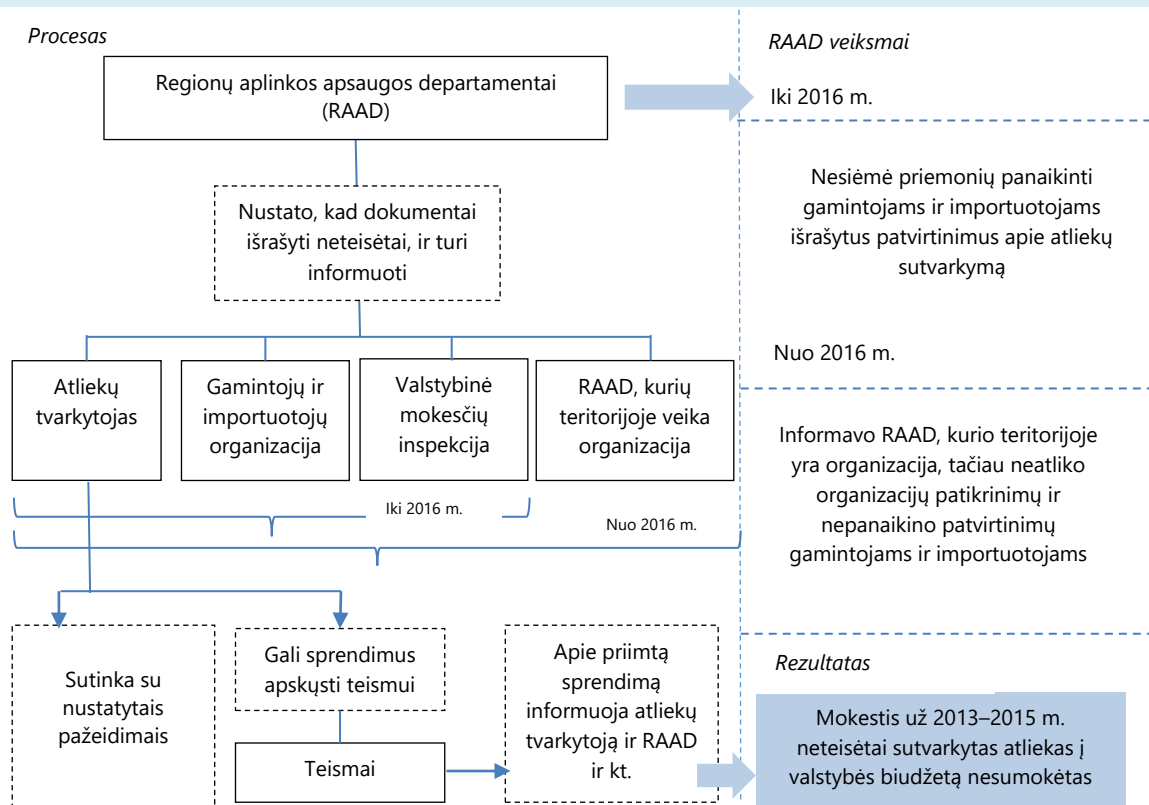
49. 2016 m. buvo papildyta dokumentų išrašymo tvarka³³ ir numatyta, kad, priėmus sprendimą dėl dokumentų pripažinimo negaliojančiais, turi būti informuotas RAAD, kurio kontroliuojamoje teritorijoje yra registruota organizacija ir (ar) gamintojas ar importuotojas, ir (ar) atliekų surinkėjas, ir (ar) mišrių komunalinių atliekų apdorotojas, kuriems dokumentas ir (ar) patvirtinimas buvo išrašytas. Tačiau ir po šio pakeitimo situacija nepasikeitė.

Nesumokėtų mokesčių už aplinkos teršimą, panaikinus atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus, pavyzdys (po 2016 m. priimtų teisės aktų pakeitimų)

Utenos RAAD 2016 m. nustatė, kad atliekų tvarkytojas, neturėdamas tam teisės, išrašė 0,7 t kombinuotų pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus organizacijoms. Apie šį sprendimą buvo informuotas Vilniaus RAAD, kurio teritorijoje šios organizacijos vykdo veiklą. Vilniaus RAAD, 2016-06-03 gavęs informaciją iš Utenos RAAD, iki 2017-07-10 neatliko organizacijų patikrinimų ir nepanaikino patvirtinimų gamintojams ir importuotojams, todėl

³³ LR aplinkos ministro 2013-05-20 įsakymas Nr. D1-359 (2016-02-03 įsakymo Nr. D1-74 redakcija), 46 p.

mokestis nemokėtas.

17 pav. Gamintojams ir importuotojams išduotų atliekų sutvarkymo patvirtinimų panaikinimo procesas

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija

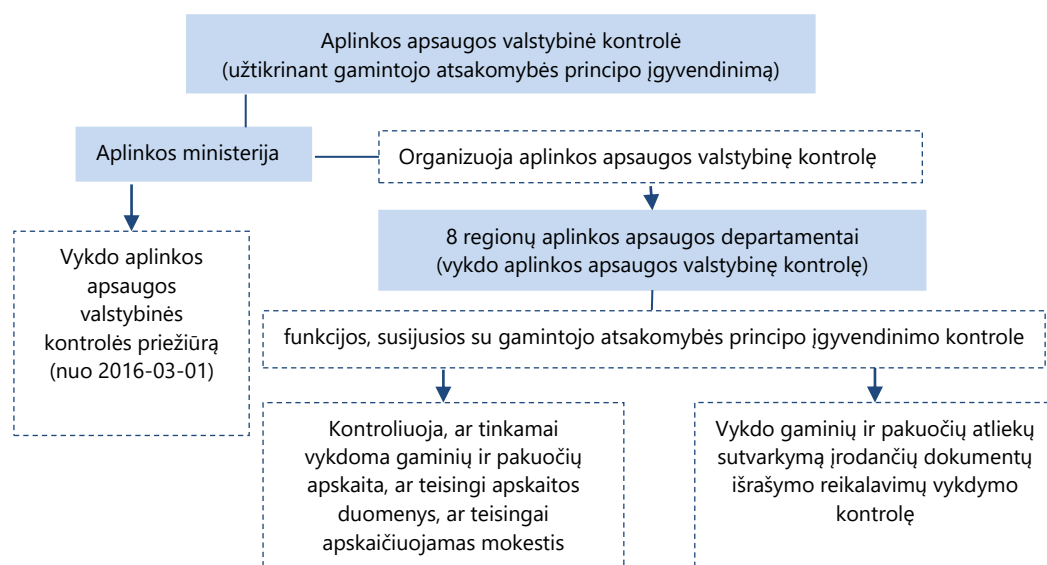
50. Esama sistema (17 pav.), kai RAAD, patikrinę atliekų tvarkytojus ir nustatę, kad atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai išrašyti neteisėtai, nesiima veiksmų panaikinti patvirtinimus, kuriais gamintojai ir importuotojai atleidžiami nuo mokesčio mokėjimo, neužtikrina gamintojo atsakomybės principo įgyvendinimo – atliekos nėra sutvarkomos ir mokestis už aplinkos teršimą nėra mokamas.

3. NEPAKANKAMA GAMINTOJO ATSAKOMYBĖS PRINCIPO TAIKYMO KONTROLĖ IR PRIEŽIŪRA

51. Siekiant užtikrinti teisėtumą ir teisėtumą aplinkos apsaugos srityje, vykdoma aplinkos apsaugos valstybinė kontrolė³⁴, kuri apima ir gamintojo atsakomybės principo įgyvendinimo kontrolę.
52. Šiuo metu, vadovaujantis įstatymu³⁵, aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, įgyvendinant gamintojo atsakomybės principą, organizuoja ir jos priežiūrą atlieka Aplinkos ministerija, o vykdo regionų aplinkos apsaugos departamentai (18 pav.).

³⁴ LR aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas, 2002-07-01 Nr. IX-1005 (2011-06-20 Nr. XI-1463), 2 str. 3 p.

³⁵ Ten pat, 2015-10-01 Nr. XII-1952, 5–7 str.

18 pav. Aplinkos ministerijos ir RAAD funkcijos organizuojant ir vykdamt aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija pagal teisės aktus

53. Audito metu analizavome, kaip vykdoma aplinkos apsaugos valstybinė kontrolė ir jos priežiūra, įgyvendinant gamintojo atsakomybės principą, ir kaip užtikrinamas skirtingų institucijų, savo funkcijomis prisidedančių prie principo įgyvendinimo, veiksmų koordinavimas.

3.1. Regionų aplinkos apsaugos departamentų patikrinimų organizavimas ir vykdymas turi trūkumų

54. Siekiant mažinti aplinkos teršimą atliekomis, užtikrinti gamintojų ir importuotojų pareigų vykdymą ir fiktyvaus atliekų vežimo prevenciją³⁶, aplinkos ministras prioritetine aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės sritimi 2015–2016 m. nustatė gamintojų ir importuotojų bei atliekų tvarkytojų kontrolę. RAAD, atsižvelgdami į prioritetinius tikslus ir teisės aktų nuostatas³⁷, planuoja ir vykdo kontroliuojamų ūkio subjektų patikrinimus.
55. Laikėmės nuostatos, kad gamintojų ir importuotojų kontrolė bus efektyvi³⁸, kai:
- gamintojai ir importuotojai patikrinimams atrenkami pagal nustatytus atrankos kriterijus;
  - gamintojai ir importuotojai tikrinami taikant vienodus principus;
  - nustatyti aiškūs atliekų tvarkytojų, turinčių teisę išrašyti atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus, patikrinimo reikalavimai;
  - tikrinimai atliekami kartu su kitų institucijų atstovais.

Gamintojų ir importuotojų atranka abejotina

³⁶ LR aplinkos ministerijos raštai dėl aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės prioritetų įgyvendinimo: 2015-01-02 Nr. (42-1)-D8-827 ir 2016-04-07 Nr. (42-1)-D8-2631.

³⁷ LR aplinkos ministro 2013-05-20 įsakymas Nr. D1-359 (2016-11-07 įsakymo Nr. D1-736 redakcija), 54 p.

³⁸ LR aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas, 2002-07-01 Nr. IX-1005 (2011-06-20 įstatymo Nr. XI-1463 redakcija), 4 str.

56. Gamintojų ir importuotojų registravimąsi sąvade bei apskaičiuoto, deklaruoto ir sumokėto mokesčio už aplinkos teršimą gaminių ir pakuočių atliekomis teisingumą tikrina RAAD³⁹. Norint įsitikinti, kad gamintojai ir importuotojai vykdo šias jiems pavestas pareigas, į metinius patikrinimo planus turi būti įtraukti rizikingiausi gamintojai ir importuotojai. Todėl departamentai privalo turėti⁴⁰ visų jų kontroliuojamoje teritorijoje veikiančių ūkio subjektų sąrašus ir taikyti aiškiai ir skaidriai jų atranką.
57. Kadangi valstybės institucijos neturi patikimos informacijos apie gamintojus ir importuotojus (1.1 poskyris), RAAD informaciją apie pareigų nevykdančius gamintojus ir importuotojus priversti rinkti naudojant įvairius kitus duomenų šaltinius.

Kontroliuojamų ūkio subjektų sąrašo sudarymo pavyzdžiai

2013–2015 m. RAAD rinkdami informaciją apie kontroliuojamoje teritorijoje veikiančius gamintojus ir importuotojus naudojosi internetinėmis paieškų sistemomis (pvz., *google*), fizinių ir juridinių asmenų pateikta informacija (pvz., gamintojų ir importuotojų organizacijų informacija), kita viešai skelbiama informacija.

58. Tokiu būdu renkant informaciją, dalis vidaus rinkai gaminius ir pakuotes tiekiančių gamintojų ir importuotojų yra nepastebimi, surinkta informacija nepatikima, o jai surinkti skiriami žmogiškieji ir finansiniai ištekliai naudojami neracionaliai. Ribotas informacijos apie gamintojus ir importuotojus turėjimas sudaro prielaidas netinkamai planuoti patikrinimus.
59. Aplinkos ministerijos Centralizuoto audito skyrius, 2016 m. atlikęs regionų aplinkos apsaugos departamentų veiklos auditą⁴¹, taip pat pažymėjo, kad ribotas informacijos turėjimas apie mokesčių mokėtojus apsunkina departamentų veiklą, o papildomas informacijos rinkimas lemia neracionalų darbo laiko paskirstymą ir papildomus kaštus.
60. Iš informacijos, surinktos naudojantis įvairiais šaltiniais apie kontroliuojamoje teritorijoje veikiančius gamintojus ir importuotojus, RAAD atsirenka įmones, kurias įtraukia į metinius patikrinimų planus. Siekdami įvertinti, kaip į planą įtraukiami konkretūs gamintojai ir importuotojai, paprašėme RAAD pateikti informaciją, kaip vykdoma atranka. Kai kurie RAAD nurodė, kad gamintojus ir importuotojus atsirenka atsižvelgdami į savo pasirinktus kriterijus ir rizikas, tačiau nepateikė pagrįstų įrodymų, kaip buvo atrinkti konkretūs gamintojai ir importuotojai, įtraukti į metinius 2015–2016 m. patikrinimų planus. Todėl kyla abejonių, ar į planą patenka didžiausią riziką turinčios įmonės.

Gamintojų ir importuotojų įtraukimo į patikrinimo planus pavyzdžiai

RAAD atsakymai dėl gamintojų ir importuotojų įtraukimo į metinius patikrinimo planus:

- teisės aktai nereglamentuoja konkrečių kriterijų ar rizikos vertinimo gamintojams ir importuotojams; jie į patikrinimų planus įtraukiami „numanomos rizikos“ principu;
- nėra vidaus tvarkos ar aplinkos ministro įsakymu nustatytų aiškių kriterijų, koku būdu reikėtų įtraukti gamintojus ir importuotojus į metinius patikrinimo planus. Planai sudaromi atsižvelgiant į einamųjų metų patvirtintus veiklos prioritetus bei turimus žmogiškuosius ir materialinius išteklius aplinkos apsaugos valstybinei kontrolei vykdyti.

61. Siekiant užtikrinti, kad būtų patikrinti didžiausią riziką keliantys gamintojai ir importuotojai, turi būti disponuojama tikslia ir išsamia informacija apie visus vidaus rinkai gaminius ir pakuotes

³⁹ LR mokesčių administravimo įstatymas, 2004-04-13 Nr. IX-2112 (2014-12-04 įstatymo Nr. XII-1382 redakcija), 16 str. 1 p.

⁴⁰ LR aplinkos ministro įsakymai: 2011-02-18 Nr. D1-145 „Dėl Ūkio subjektų veiklos planinių ir neplaninių patikrinimų, vykdančių aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, reikalavimų aprašo patvirtinimo“, 2003-06-30 Nr. 327 „Dėl Kontroliuojamų objektų tikrinimo dažnumo nustatymo regionų aplinkos apsaugos departamentuose tvarkos“ pripažinimo netekusi galios“, 5 ir 32 p.

⁴¹ 2016-09-28 ataskaita Nr. 4-4-(1)-16-05 „Regionų aplinkos apsaugos departamentų veiklos vidaus auditas“.

tiekiančius gamintojus ir importuotojus, taip pat sukurta ir vykdoma skaidri bei objektyvi atrankos sistema.

Nėra vienodų gamintojų ir importuotojų patikrinimo principų

62. Atliekant gamintojų ir importuotojų patikrinimus svarbu, kad jie būtų vykdomi vadovaujantis vienodais principais ir už tuos pačius pažeidimus būtų taikomos vienodos sankcijos.
63. Mokesčių administravimo įstatyme⁴² nurodyta, kad gali būti perskaičiuotas ne daugiau kaip 5 praėjusių kalendorinių metų mokestis už aplinkos teršimą. RAAD tikrindami mokesčio apskaičiavimo teisingumą vadovujasi aplinkos ministro patvirtintame tvarkos apraše nustatytais reikalavimais⁴³, tačiau jame nėra nustatyta, kokio laikotarpio patikrinimas turi būti atliekamas. Išanalizavę pasirinktų RAAD patikrinimų aktų duomenis nustatėme, kad departamentai taiko skirtingą praktiką.

Gamintojų ir importuotojų patikrinimų už skirtingus laikotarpius pavyzdžiai

Vilniaus RAAD atlieka praėjusių 5 kalendorinių metų gamintojų ir importuotojų mokestinius patikrinimus, Klaipėdos RAAD – 1, Kauno RAAD – 2 ar 5 metų.

64. Patikrinimų metu nustačius, kad gamintojas ar importuotojas nedeklaravo visų ar tam tikros rūšies pakuočių ar gaminių, pateiktų į vidaus rinką per vienerius metus, egzistuoja rizika, kad ir ankstesniais metais jis galėjo deklaruoti neteisingą kiekį. Todėl, patikrinus trumpesnį laikotarpį, įmonei gali būti apskaičiuotas mažesnis mokestis už aplinkos teršimą.

Mokesčio priklausomybės nuo patikrinimo laikotarpio pavyzdys

Gamintojas vidaus rinkai tiekė popierinę, plastikinę, medinę, metalinę ir kombinuotą pakuotę. Patikrinus įmonę, buvo skirtas 205,3 tūkst. Eur mokestis dvigubu tarifu už 5 metus. Jei būtų buvę patikrinti vienerių metų duomenys, už nuslėptą (nedeklaruotą) pakuotės kiekį mokestis būtų 44,7 tūkst. Eur, arba 4,5 karto mažesnis.

65. Išanalizavus, kaip pasirinkti RAAD tikrina gamintojų ir importuotojų veiklą, nustatyta, kad, vertindami analogiškus gamintojų ir importuotojų veiksmus, skirtingi RAAD priima skirtingus sprendimus.

Departamentų priimtų skirtingų sprendimų pavyzdys

Utenos RAAD 2015–2016 m. ne visiems gamintojams ir importuotojams, neužsiregistravusiems Gamintojų ir importuotojams sąvade, skyrė baudas.

Kauno ir Klaipėdos RAAD skyrė baudas visiems neužsiregistravusiems gamintojams ir importuotojams.

66. Aiškiai neapibrėžus, kokį laikotarpį patikrinti, ir skirtingai vertinant gamintojų ir importuotojų veiksmus, įmonėms gali būti sudaromos nevienodos veiklos sąlygos.

⁴² LR mokesčių administravimo įstatymas, 2004-04-13 Nr. IX-2112 (2015-06-25 įstatymo Nr. XII-1897 redakcija), 68 str.

⁴³ LR aplinkos ministro 2009-04-23 įsakymas Nr. D1-213 „Dėl Mokesčio už aplinkos teršimą kontrolės tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2017-01-03 įsakymo Nr. D1-7 redakcija).

Kasmet tikrinami visi atliekų tvarkytojai, turintys teisę išrašyti atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus, nepriklausomai nuo to, ar jų išrašė

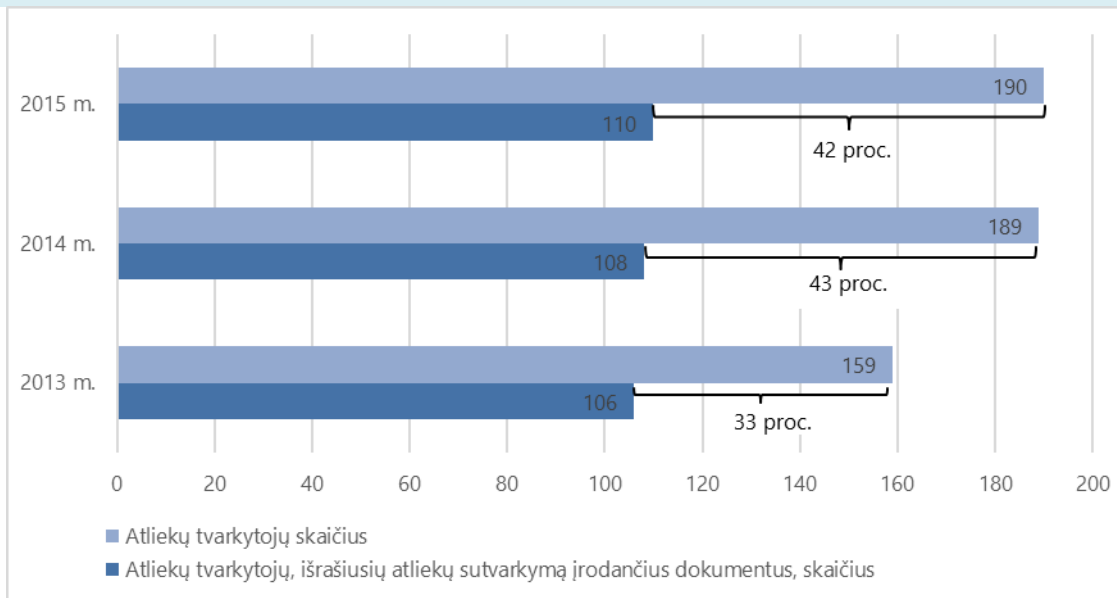
67. Gamintojai ir importuotojai atliekų tvarkytojų išrašytų įrodančių dokumentų pagrindu atleidžiami nuo mokesčio už aplinkos teršimą. Todėl, tikrinant atliekų tvarkytojus, didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas tiems, kurie už praėjusius metus išrašė atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus.
68. Agentūra atliekų tvarkytojus, atitinkančius nustatytus reikalavimus, registruoja į turinčių teisę išrašyti atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus tvarkytojų sąrašą⁴⁴. Jame 2013–2015 m. laikotarpiu buvo atitinkamai 159–190 tvarkytojai. Pagal aplinkos ministro nustatytą tvarką⁴⁵ RAAD kasmet iki rugsėjo 1 d. turi patikrinti dokumentus išduodančius atliekų tvarkytojus. Pasitaikė atveju, kai nebuvo patikrinti tvarkytojai, kurie išrašė atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų.

Nepatikrintų atliekų tvarkytojų, kurie išrašė atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų, pavyzdys

Atliekant 2013 m. patikrinimus, 2014 m. nepatikrinti 6 atliekų tvarkytojai, iš jų 5 išrašė atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus dėl 2013 m. mokestinio laikotarpio.

69. Nepatikrinus atliekų tvarkytojų, kurie išrašė atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų, negalima įsitikinti, kad dokumentai, kurių pagrindu gamintojai ir importuotojai atleidžiami nuo mokesčio už aplinkos teršimą, buvo išrašyti teisėtai už realiai sutvarkytas atliekas.
70. Palyginę agentūros pateiktus duomenis apie atliekų tvarkytojus, turinčius teisę išrašyti atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus, ir juos išrašiusius, nustatėme, kad apie 40 proc. atliekų tvarkytojų šių dokumentų 2013–2015 m. neišrašė (19 pav.).

19 pav. Turinčių teisę išrašyti ir išrašiusių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus atliekų tvarkytojų palyginimas

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija pagal Aplinkos apsaugos agentūros duomenis

71. Siekiant užtikrinti, kad nuo mokesčio už aplinkos teršimą būtų atleidžiami tik tie gamintojai ir importuotojai, kurie tikrai sutvarkė atliekas, prioritetas turėtų būti skiriamas atliekų sutvarkymą

⁴⁴ LR aplinkos ministro 2003-04-13 įsakymas Nr. 184 (2013-01-29 įsakymo Nr. D1-64 redakcija).

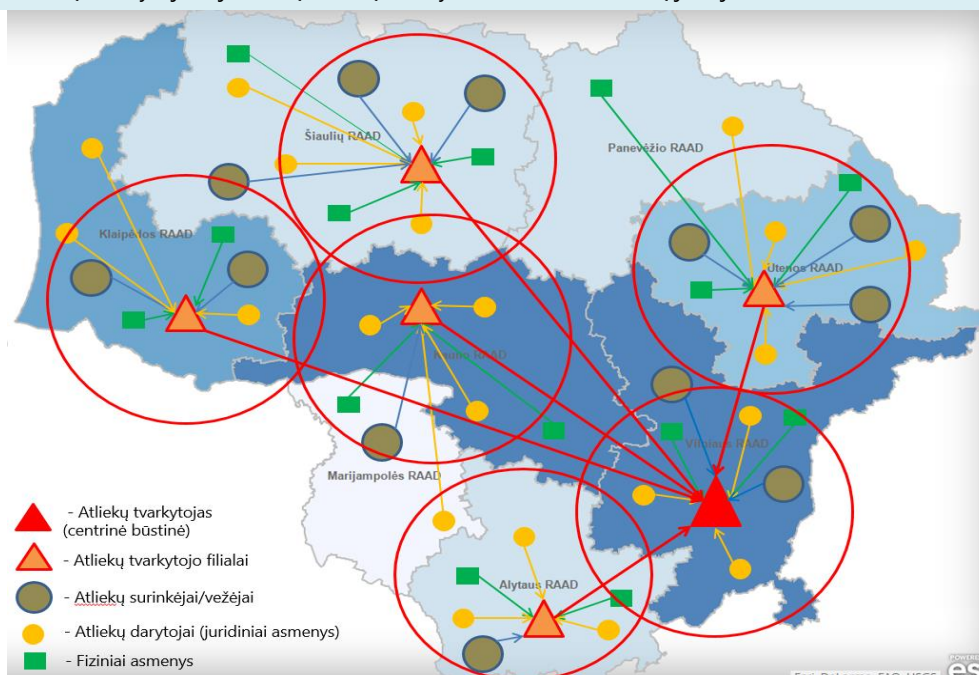
⁴⁵ LR aplinkos ministro 2013-05-20 įsakymas Nr. D1-359 (2016-02-03 įsakymo Nr. D1-74 redakcija), 41 p.

įrodančių dokumentų išrašymo kontrolei. Kiti atliekų tvarkytojai, kurie yra sąraše, bet tikrinamu laikotarpiu neišrašė dokumentų, galėtų būti tikrinami atsižvelgiant į nustatytas rizikas, gautus skundus ar kt.

Nėra kompleksinio atliekų tvarkytojų ir jų filialų patikrinimo

72. Atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus išrašo atliekų tvarkytojų centrinės būstinės. Tam, kad būtų įsitikinta šių dokumentų išrašymo teisėtumu, turi būti nustatyti aiškūs patikrinimų reikalavimai ir patikrinama ne tik atliekų tvarkytojo centrinė būstinė, bet ir įsitikinama filialuose surinktų ir (arba) perdirbtų atliekų pagrįstumu.
73. RAAD nustatyta pareiga patikrinti, ar atliekų tvarkytojai teisėtai išrašė atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus, tačiau nėra reglamentuota, kokias procedūras, tikrinant atliekų tvarkytojų centrines būstines ir (ar) jų filialus, reikia atlikti, siekiant įsitikinti dokumentų išrašymo teisėtumu. Kontrolė vykdoma RAAD teritoriniu principu, o atliekų tvarkytojai ir jų filialai veiklą vykdo visoje Lietuvos teritorijoje (kai kurie turi iki 11-os filialų skirtingų RAAD teritorijose), todėl tvarkytojų ir jų filialų patikrinimo procesas turi būti kompleksiškas ir aiškus (20 pav.).

20 pav. Atliekų tvarkytojo ir jo filialų atliekų tvarkymo vietas bei atliekų judėjimas

Šaltinis – Valstybinės aplinkos apsaugos tarnybos duomenys

74. RAAD tikrina atliekų tvarkytojų centrines būstines ir filialus, vykdančius veiklą jų kontroliuojamose teritorijose. Nustatyta, kad RAAD tarpusavyje nederina metinių patikrinimų planų, todėl pasitaiko atvejų, kai vieni jų centrines būstines patikrina anksčiau, nei kiti patikrina šių įmonių filialus. Todėl RAAD tikrinamas centrinę būstinę negali pasinaudoti tvarkytojo filialų, esančių kitų RAAD teritorijoje, patikrinimų rezultatais. Norėdamas įsitikinti atliekų surinkimo ir (arba) perdirbimo filialuose teisėtumu, RAAD turi prašyti informacijos iš atliekų tvarkytojų filialų, esančių kitų RAAD teritorijoje ir ją įvertinti. Darytina prielaida, kad tokiu būdu dalis kontrolės funkcijų gali būti dubliuojama ir sukuriama papildoma administracinė našta verslui bei neefektyviai naudojami žmogiškieji išteklių.

Atliekų tvarkytojo ir jo filialų tikrinimo pavyzdys

Tvarkytojas turi 4 filialus, kurie veikia 4-ių RAAD kontroliuojamose teritorijose. Tvarkytojo

centrinė būstinė dėl 2014 m. duomenų tikrinta 2015 m. birželio mėn., o filialai – 2015 m. liepos, spalio ir gruodžio mėn.

75. RAAD ne tik nederina veiksmų tikrindami atliekų tvarkytojų centrines būstines ir jų filialus, bet ir taiko skirtingą dokumentavimo praktiką. Kadangi nėra aiškių reikalavimų dėl atliekų tvarkytojų patikrinimų, kiekvienas RAAD gali nuspręsti, kokią informaciją surinkti, patikrinti ir dokumentuoti.

Skirtingo dokumentavimo pavyzdys

Utenos RAAD tikrindamas atliekų tvarkytojus pildo pakuotės ir apmokestinamųjų gaminių kontrolinius klausimynus, Šiaulių RAAD – pakuotės, Panevėžio ir Klaipėdos RAAD – elektros ir elektroninės įrangos klausimynus. Kiti RAAD klausimynų nepildo.

76. RAAD nederina veiksmų planuodami patikrinimus, nėra aiškių reikalavimų ir taikoma skirtinga dokumentavimo praktika vertinant atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų teisėtumą, todėl pasinaudoti kitų RAAD atliktų patikrinimų rezultatais yra sudėtinga ar neįmanoma.
77. Siekiant išvengti neefektyvaus žmogiškųjų išteklių naudojimo ir užtikrinti efektyvią kontrolę, turi būti sukurta bendra ir kompleksiška kontrolės sistema, kad patikrinimai būtų atliekami pagal nustatytus aiškius principus ir, prieš tikrinant atliekų tvarkytojo centrinę būstinę, įsitikinama jo filialuose surenkamų ir (arba) perdirbamų atliekų kiekio pagrįstumu.

Nepakankamas bendradarbiavimas su kitomis institucijomis, vykdam gamintojų ir importuotojų bei atliekų tvarkytojų patikrinimus

78. Siekiant užtikrinti gamintojo atsakomybės principo įgyvendinimą ir jo kontrolę, būtinas visų sistemoje dalyvaujančių institucijų bendradarbiavimas ir nuolatinis keitimasis informacija. Gamintojų ir importuotojų bei atliekų tvarkytojų patikrinimus 2013–2015 m. vykdė RAAD ir tik išimtiniais atvejais tikrinimuose dalyvaudavo ir kitų institucijų atstovai.

Patikrinimų kartu su kitomis institucijomis pavyzdys

2013–2015 m. 8 RAAD atliko iš viso 6 patikrinimus, dalyvaujant Valstybinės mokesčių inspekcijos arba Aplinkos apsaugos agentūros atstovams.

79. Tikrindami atliekų eksportuotojus 2013–2015 m. RAAD bendrų patikrinimų su kitomis institucijomis nevykdė. Patikrinimus atliekant tik departamentams ir juose nedalyvaujant kitų institucijų atstovams, RAAD turi ribotas galimybes įvertinti atliekų judėjimą šalies viduje ir už jos ribų.
80. 2017 m. RAAD siekdami įsitikinti, kad eksportuotojai atliekas išveža į atliekų perdirbimo įmones kitose šalyse, pradėjo vykdyti bendrus patikrinimus su Muitinės departamentu. Išskirtiniais atvejais RAAD prašo informacijos iš kitų šalių atsakingų institucijų.

Bendradarbiavimo su kitų šalių institucijomis pavyzdys

2017 m. Vilniaus RAAD organizavo tris bendrus patikrinimus su Muitinės departamentu.

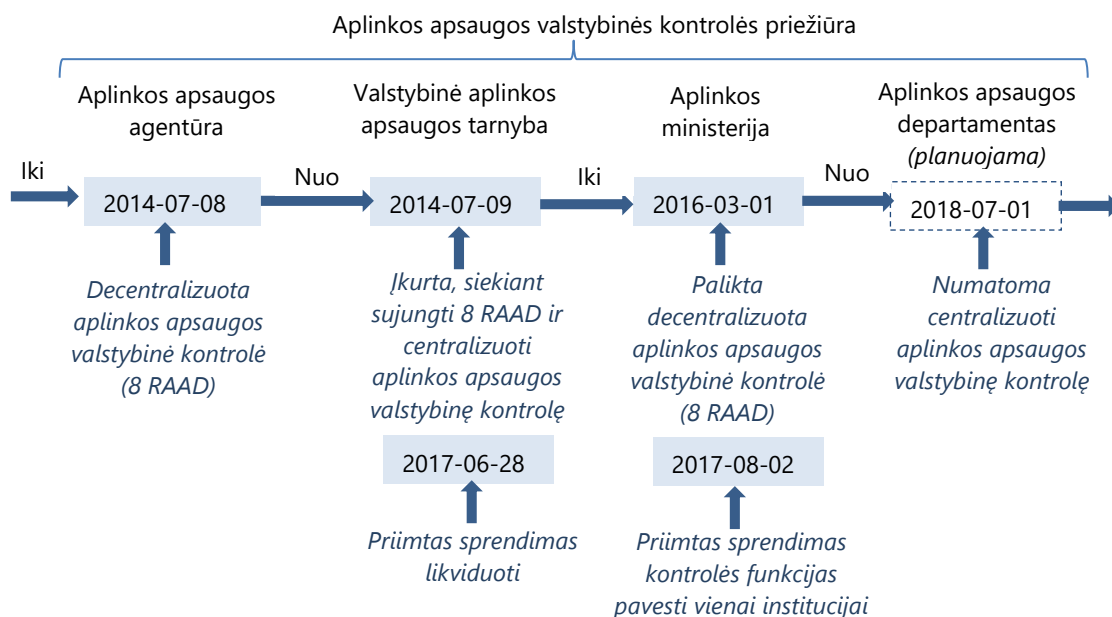
Šiaulių RAAD, siekdamas įsitikinti, ar atliekos buvo perduotos atliekų tvarkytojui, turinčiam teisę jas perdirbti, 2017 m. kreipėsi į Latvijos valstybinę aplinkos apsaugos tarnybą dėl informacijos apie atliekų tvarkytojus ar perdirbėjus, kurie priima atliekas iš departamento kontroliuojamų ūkio subjektų.

81. RAAD nepakankamai bendradarbiauja su kitomis institucijomis, o veikdami tik pagal savo kompetenciją negali tinkamai įvertinti realaus atliekų judėjimo. Siekiant efektyvesnės aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės, būtina užtikrinti aktyvesnį kitų institucijų įsitraukimą į kontrolės procesą.

3.2. Nesukurtas efektyviai veikiantis regionų aplinkos apsaugos departamentų priežiūros ir koordinavimo mechanizmas

82. Laikėmės nuostatos, kad įgyvendinant gamintojo atsakomybės principą bus užtikrinama efektyvi aplinkos apsaugos valstybinė kontrolė, kai bus:
- užtikrintas metodinis vadovavimas aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdančioms institucijoms;
  - koordinuojami RAAD, vykdančių aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę skirtingose teritorijose, veiksmai.
83. Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės priežiūra apima aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės valdymą ir metodišką vadovavimą aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdančioms institucijoms⁴⁶, o tai ypač svarbu įgyvendinant gamintojo atsakomybės principą ir stiprinant atliekų tvarkymo kontrolę.
84. Metodinis vadovavimas ir koordinavimas leistų suderinti institucijų veiksmus planuojant, organizuojant ir vykdant patikrinimus, sudarytų sąlygas priimti vienodus sprendimus dėl analogiškų pažeidimų ir pasinaudoti patikrinimų rezultatais.
85. Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės priežiūra skirtingu laikotarpiu buvo pavesta skirtingoms institucijoms (21 pav.).

21 pav. Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės priežiūros funkcijos perdavimas

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija pagal Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymą

86. Atskiriant aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės ir leidimų išdavimo funkcijas, 2014 m. buvo įsteigta Valstybinė aplinkos apsaugos tarnyba⁴⁷, kuriai vietoj Aplinkos apsaugos agentūros buvo pavesta⁴⁸ vykdyti aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės priežiūrą. Siekiant užtikrinti šios kontrolės

⁴⁶ LR aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas, 2002-07-01 Nr. IX-1005 (2004-03-23 įstatymo Nr. IX-2075 redakcija), 8 str.

⁴⁷ LR Vyriausybės 2014-06-25 nutarimas Nr. 607.

⁴⁸ LR aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas, 2002-07-01 Nr. IX-1005 (2015-10-01 įstatymo Nr. XII-1952 redakcija), 7 str.

valdymą ir metodišką vadovavimą RAAD, buvo numatyta prijungti visus RAAD prie Valstybinės aplinkos apsaugos tarnybos, tačiau nebuvo priimti teisės aktų pakeitimai ir RAAD reforma neįgyvendinta.

87. Seimas 2016-03-01⁴⁹ nusprendė aplinkos apsaugos kontrolės priežiūros funkciją iš Valstybinės aplinkos apsaugos tarnybos perduoti Aplinkos ministerijai, nes regioniniu principu paremta aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės sistema esanti efektyvesnė⁵⁰.
88. 2016 m. Aplinkos ministerijos Vidaus audito tarnyba atliko vidaus auditą⁵¹: siekė įvertinti ministerijos struktūrinių padalinių vykdomas funkcijas aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės priežiūros, šios priežiūros politikos formavimo ir koordinavimo srityse. Audito metu nustatyta, kad dalis šios priežiūros funkcijų nėra vykdoma.
89. Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės priežiūrą skirtingu metu buvo pavesta vykdyti skirtingoms institucijoms, tačiau jos neužtikrino sklandaus RAAD veiklos valdymo ir nuoseklaus metodo vadovavimo, nes:
  - nesukurta skaidri ir objektyvi gamintojų ir importuotojų atranka;
  - neužtikrinamas kompleksiškas ir pagal nustatytus aiškius kriterijus atliekų tvarkytojų patikrinimas;
  - nesukurta bendra sprendimų priėmimo ir rezultatų vertinimo sistema.
90. Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės priežiūrą pavedus skirtingoms institucijoms ir nekoordinuojant RAAD veiklos, ne tik nesukuriamas nuoseklus, nuolat veikiantis aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės priežiūros mechanizmas, bet ir neužtikrinama efektyvi aplinkos apsaugos valstybinė kontrolė, kurią vykdo RAAD.
91. EBPO ekspertai, įvertinę valstybinę aplinkos apsaugos kontrolę ir Lietuvos atliekų tvarkymo sistemą, nurodė, kad Lietuvoje nėra bendro aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės planavimo, vykdymo ir bendros rezultatų vertinimo sistemos. Skirtinguose regionuose ūkinei veiklai tenka skirtingas aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės krūvis, ūkio subjektų konsultavimo sistema nėra efektyvi ir tolygi. Ekspertai rekomendavo geriau stebėti ir kontroliuoti atliekų srautus, organizuoti mokymus aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdančioms inspektoriams, nustatyti regioninių aplinkos apsaugos departamentų koordinavimo mechanizmą⁵².
92. Vyriausybė, įvertinusi EBPO išvadas, 2017-08-02 pritarė Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo atitinkamų straipsnių pakeitimo projektui⁵³, kuriuo siūloma sujungti 8 departamentų vykdomas kontrolės funkcijas ir nustatyti, kad jas vykdytų viena institucija.
93. Neužtikrinant tinkamo aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės priežiūros funkcijos įgyvendinimo, regionų aplinkos apsaugos departamentai, individualiai atlieka gamintojų, importuotojų ir atliekų tvarkytojų kontrolę, mažai keičiasi informacija, neturi bendro kontrolės proceso. RAAD veikla nekoordinuojama, neužtikrinta vienoda praktika valstybinės aplinkos apsaugos kontrolės klausimais.

⁴⁹ LR aplinkos ministro 2016-02-26 įsakymas Nr. D1-144 „Dėl Valstybinės aplinkos apsaugos tarnybos nuostatų, administracijos struktūrų ir administracijos schemų patvirtinimo“.

⁵⁰ LR Seimo aiškinamasis raštas „Dėl LR aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo Nr. IX-1005 6 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“.

⁵¹ LR aplinkos ministerijos vidaus audito skyriaus, 2016-10-04 ataskaita Nr. 4-4-(1)-16-08.

⁵² Prieiga per internetą: <http://www.am.lt/VI/index.php#r/209>.

⁵³ LR Vyriausybės 2017-08-02 posėdis, 19 klausimas.

REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
1.	Užtikrinti, kad gamintojai ir importuotojai vykdytų jiems pavestą prievolę tvarkyti vidaus rinkai pateiktų gaminių ir pakuočių atliekas, o netinkamai sutvarkę atliekas sumokėtų mokesčių už aplinkos teršimą.	Aplinkos ministerija	<p>Priemonė: „Vieningos gaminių, pakuočių ir atliekų apskaitos informacinės sistemos (toliau – GPAIS) įdiegimas“.</p> <p>Tikslas – turėti aktualius, tikslus duomenis nuo pat gaminių ir pakuočių pateikimo rinkai iki galutinio atliekų sutvarkymo.</p> <p>Įdiegus GPAIS bus išspręstos šios atliekų tvarkymo sistemos problemos:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ataskaitos bus formuojamos elektroniniu ir automatinio būdu, gamintojams ir importuotojams nereikės patiems formuoti ataskaitų, kaip vykdoma šiuo metu. Ataskaitos GPAIS bus pateikiamos Aplinkos apsaugos agentūrai; - gamintojai ir importuotojai privalės registruotis ir nuolat atnaujinti duomenis gamintojų ir importuotojų registre, kadangi GPAIS bus integruota su gamintojų ir importuotojų registru ir tiesiogiai gaus duomenis iš šio registro. 	2018 m. I ketv.
			<p>Priemonė: „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimas dėl regioninių atliekų tvarkymo kainų nustatymo, regioninių atliekų tvarkymo įrenginių operavimo, gaminių ir pakuočių atliekų iš mišraus komunalinių atliekų srauto finansavimo gamintojų ir importuotojų lėšomis“.</p> <p>Tikslas – perduoti Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai regioninių kainų apskaičiavimo funkcijas, nustatyti savivaldybių ir gamintojų ir importuotojų atsakomybę komunalinių atliekų tvarkymo sistemose.</p> <p>Patvirtinus šį įstatymą bus išspręstos šios atliekų tvarkymo</p>	2018 m. IV ketv.

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
			<p>sistemos problemos:</p> <ul style="list-style-type: none"> - regioninės komunalinių atliekų tvarkymo kainos bus apskaičiuojamos, tvirtinamos ir išdalinamos savivaldybėms nepriklausomos institucijos – Valstybinės kainų ir energetikos komisijos; - savivaldybės galės pasirinkti kaip operuoti regioniniais komunalinių atliekų tvarkymo įrenginiais; - nustatant paslaugų kainas bus kaskart vertinamos investicijos ir jų efektyvumas, apskaičiuojamos tikslios paslaugų kainos; - gamintojai ir importuotojai privalės finansuoti gaminių ir pakuočių atliekų, susidarantių mišriame atliekų sraute tvarkymo sąnaudas. Taip bus visiškai įgyvendinamas gamintojo atsakomybės principas. Atitinkamai mažės ir rinkliavų dydžiai. 	
			<p>Priemonė: „Regionų aplinkos apsaugos departamentų reorganizacija, siekiant optimizuoti ir efektyvinti kontrolės mechanizmą“.</p> <p>Tikslas – optimizuoti valstybės aplinkos apsaugos kontrolės mechanizmą, siekiant efektyvios ir skaidrios aplinkos apsaugos kontrolės.</p> <p>Reorganizavus regionų aplinkos apsaugos departamentus bus išspręstos šios atliekų tvarkymo sistemos problemos:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bus nustatyta, kurie gamintojai ir importuotojai buvo atleisti nuo mokesčio už aplinkos teršimą, ir užtikrinta, kad mokestis būtų sumokėtas. 	2019 m. I ketv.
			<p>Priemonė: „Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimas dėl didelio gabarito atliekų surinkimo aikštelėse surinktų padangų atliekų dalinio finansavimo gamintojų ir importuotojų lėšomis, sunaudojimui savoms reikmėms skirtų transporto priemonių skaičiaus sumažinimas“.</p>	2018 m. IV ketv.

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
			<p>Tikslas – nustatyti pareigas gamintojams ir importuotojams finansuoti gaminių ir pakuočių tvarkymą didelio gabarito atliekų priėmimo aikštelėse.</p> <p>Patvirtinus šį įstatymą bus išspręstos šios atliekų tvarkymo sistemos problemos:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gamintojai ir importuotojai visiškai padengs didelio gabarito atliekų priėmimo aikštelių sąnaudas, kurių dalis šiuo metu įskaičiuojamos į gyventojų mokamas rinkliavas už komunalinių atliekų tvarkymą. <p>Priemonė: „Esamos atliekų tvarkymo infrastruktūros efektyvumo vertinimas ir papildomos infrastruktūros kūrimo ir su tuo susijusių investicijų poreikio vertinimas“.</p> <p>Tikslas – įvertinti Lietuvoje sukurtos atliekų tvarkymo infrastruktūros efektyvumą.</p> <p>Atlikus vertinimą bus išspręstos šios atliekų tvarkymo sistemos problemos:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bus nustatytos aiškios sąnaudos, kurias būtina įtraukti į gyventojams mokamas rinkliavas už komunalinių atliekų tvarkymą; - bus aiškiai išskirtos sąnaudos, kurias turi padengti gamintojai ir importuotojai. 	2020 m. I ketv.
2.	Sukurti aiškų ir kompleksinę atliekų tvarkytojų kontrolės mechanizmą, koordinuoti valstybinę aplinkos apsaugos kontrolę vykdančių institucijų veiksmus ir sistemingai bendradarbiauti su kitomis institucijomis		<p>Priemonė: „Vieningos gaminių, pakuočių ir atliekų apskaitos informacinės sistemos (toliau – GPAIS) įdiegimas“.</p> <p>Tikslas – turėti aktualius, tikslus duomenis nuo pat gaminių ir pakuočių patiekimo rinkai iki galutinio atliekų sutvarkymo.</p> <p>Įdiegus GPAIS bus išspręstos šios atliekų tvarkymo sistemos problemos:</p> <ul style="list-style-type: none"> - atliekų tvarkymo duomenys bus aktualūs, 1 dienos senumo; - bus galima atsekti atliekų tvarkymo „kelią“, stebėti atliekų srautus, kurie tvarkomi jas perduodant iš vieno ūkio subjekto kitam; - nebus galima išduoti įrodančių 	2019 m. I ketv.

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
			<p>dokumentų už importuotas gaminių ir pakuočių atliekas;</p> <ul style="list-style-type: none"> - bus galima vykdyti atliekų vežimų kontrolę kelyje; - bus galima vykdyti atliekų tvarkymo kontrolę pagal sistemoje vykdomus duomenų keitimus, numatyti rizikas; - ataskaitos bus formuojamos elektroniniu ir automatiniu būdu, atliekų tvarkytojams nereikės patiems formuoti ataskaitų, kaip vykdoma šiuo metu. Ataskaitos per GPAIS bus pateikiamos Aplinkos apsaugos agentūrai. <p>Priemonė: „Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimas“.</p> <p>Tikslas – praplėsti kontrolės tarybų įgaliojimus ir siekti, kad įrodantys dokumentai būtų išrašomi už į realiai į rinką pateiktų pakuočių atliekų sutvarkymą.</p> <p>Patvirtinus šį įstatymą bus išspręstos šios atliekų tvarkymo sistemos problemos:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pakuočių gamintojus ir importuotojus atstovaujančios organizacijos turės įtraukti šiuo metu įsteigtas kontrolės tarybas į jų rengiamų sistemos organizavimo plano, finansavimo schemos ir visuomenės švietimo programos procesą; - užstato už vienkartinės ir užstato už daugkartinės pakuotes administratoriai privalės įsteigti kontrolės tarybas ir jas įtraukti į administratorių rengiamų sistemos organizavimo plano, finansavimo schemos ir visuomenės švietimo programos procesą; - įrodančių dokumentų išdavimas bus skaidresnis, kadangi kontrolės tarybose dalyvaus tiek gamintojų ir importuotojų, atliekų tvarkytojų, perdirbėjų atstovai, tiek savivaldybės ir Vyriausybės nepriklausomi deleguoti asmenys, kurie tiesiogiai dalyvaus tiek rengiant organizavimo planą, finansavimo schemą ir 	2018 m. IV ketv.

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
			<p>visuomenės švietimo programą, tiek dalyvaus atliekų tvarkymo procesų stebėsenoje.</p> <p>Priemonė: „Regionų aplinkos apsaugos departamentų reorganizacija, siekiant optimizuoti ir efektyvinti kontrolės mechanizmą“.</p> <p>Tikslas – optimizuoti valstybės aplinkos apsaugos kontrolės mechanizmą, siekiant efektyvios ir skaidrios aplinkos apsaugos kontrolės.</p> <p>Reorganizavus regionų aplinkos apsaugos departamentus bus išspręstos šios atliekų tvarkymo sistemos problemos:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bus optimizuotos valstybinės aplinkos apsaugos kontrolės funkcijos, jų koordinavimą vykdant centralizuotai; - valstybinė aplinkos apsaugos kontrolė bus vykdoma atsižvelgiant į valstybės prioritetus, pagal vieningas gaires ir klausimynus, bus mažinama administracinė našta įmonėms, kurios nepateks į rizikingų įmonių sąrašus; - atliekų tvarkytojų patikrinimai bus atliekami kartu su kitomis institucijomis. 	2019 m. I ketv.
			<p>Priemonė: „Rizikos vertinimo modelio parengimas siekiant efektyvinti valstybinę aplinkos apsaugos kontrolę“.</p> <p>Tikslas – užtikrinti efektyvią ir skaidrę valstybinę aplinkos apsaugos kontrolę.</p> <p>Parengus šį modelį bus išspręstos šios atliekų tvarkymo sistemos problemos:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bus nustatyti rizikos veiksniai, kuriais vadovaujantis bus vykdoma įmonių kontrolė, kurios patenka į rizikingų įmonių sąrašus; - kontrolė bus vykdoma vadovaujantis pagal valstybės formuojamus prioritetus; - bus nustatytas vienodas kontrolės mechanizmas, klausimynai, patikrinimų planai. 	2019 m. IV ketv.
			Priemonė: Lietuvos Respublikos	2018 m. IV ketv.

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
			<p>aplinkos ministro įsakymu patvirtinto Gaminų ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančių dokumentų išrašymo tvarkos aprašo pakeitimas</p> <p>Tikslas – prioritetą skirti atliekų tvarkytojų išrašiusių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus kontrolei.</p> <p>Pakeitus aprašą bus numatyta prievolė kasmet tikrinti atliekų tvarkytojus išrašiusius atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus. Kitų atliekų tvarkytojų tikrinimo periodiškumas priklausys nuo nustatytų rizikų.</p>	
<p>* – priemonės ir terminus rekomendacijoms įgyvendinti pateikė Aplinkos ministerija.</p> <p>Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais:</p> <p>Aplinkos ministerijos viceministras Dalius Krinickas</p> <p>tel. 8 706 63485, el. p. dalius.krinickas@am.lt</p>				

L. e. p. 2-ojo audito departamento direktorius

Julius Lukošius

2-ojo audito departamento vyriausioji valstybinė auditorė

Vaida Barizienė

Auditas atliktas, vykdant 2016-10-06 pavedimą Nr. P-20-2

Auditą atliko: Vaida Barizienė (grupės vadovė), Antanas Aliulis, Laura Bagdonienė, Arvydas Laurinkevičius, Rima Kursevičiūtė (nuo 2016-11-23).

Valstybinio audito ataskaita pateikta: Lietuvos Respublikos Seimo Audito ir Aplinkos komitetams, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai.

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Gamintojo atsakomybės principo taikymas“
1 priedas

Santrumpos ir sąvokos

RAAD – regionų aplinkos apsaugos departamentai.

MBA – mechaninio biologinio apdorojimo įrenginiai.

DGASA – didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelės.

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.

Aplinkos apsaugos valstybinė kontrolė – valstybės įgaliotų institucijų ir pareigūnų veikla ūkio subjektų, kitų fizinių ir juridinių asmenų atžvilgiu, kuria siekiama užtikrinti teisėtumą ir teisėtvarką aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo srityje, pasireiškianti aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą reglamentuojančių įstatymų ir kitų teisės aktų pažeidimų prevencija, pažeidimų nutraukimu bei šių pažeidimų padarymu kaltų asmenų nustatymu, jų patraukimu teisinėn atsakomybėn.⁵⁴

Atliekų turėtojas – atliekų darytojas arba asmuo, turintis atliekų.

Elektros ir elektroninės įrangos atliekos – elektros arba elektroninė įranga laikoma atliekomis, įskaitant visas jos sudedamąsias dalis ir komplektavimo gaminius, kurie yra ardomos elektros ir elektroninės įrangos dalis.

Gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai – Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyti dokumentai, patvirtinantys gaminių ir (ar) pakuočių atliekų sutvarkymą.

Pakuočių atliekos – pakuotės ir pakuočių medžiagos, pagal atliekų apibrėžimą priskiriamos atliekomis, išskyrus pakuočių gamybos atliekas.

---

⁵⁴ LR aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas, 2002-07-01 Nr. IX-1005 (2006-06-06 įstatymo Nr. X-648 redakcija), 2 str.

Audito apimtis ir metodai

Audito apimtis

Audito tikslas – įvertinti, ar sukurta sistema užtikrina rezultatyvų gamintojo atsakomybės principo taikymą.

Pagrindiniai audito klausimai:

- ar valstybė turi teisingą ir patikimą informaciją apie vidaus rinkai pateiktus gaminius ir pakuotes bei jų atliekų tvarkymą;
- ar gamintojai ir importuotojai organizuoja ir finansuoja visų gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymą;
- ar pakankama gamintojų atsakomybės principo taikymo kontrolė ir priežiūra.

Audituojamas subjektas – Aplinkos ministerija, nes ji reglamentuoja ir administruoja visų atliekų tvarkymą, kontroliuoja nustatytų reikalavimų ir užduočių įgyvendinimą, koordinuoja kitų valstybės ir savivaldybių institucijų veiklą atliekų tvarkymo srityje, ieško papildomų finansavimo šaltinių valstybės bei savivaldybių institucijų parengtiems atliekų tvarkymo projektams finansuoti.

Audituojamas laikotarpis – 2013–2015 m. Siekiant įvertinti pokyčius ir palyginti duomenis, kai kuriais atvejais buvo naudoti 2016–2017 m. (iki 2017-09-01) duomenys.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus⁵⁵ ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus⁵⁶.

Audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodai

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
1. Valstybė neturi teisingos ir patikimos informacijos apie vidaus rinkai pateiktus gaminius ir pakuotes bei jų atliekų tvarkymą	<p><u>Dokumentų peržiūra</u></p> <p>Nagrinėjome:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ES direktyvas, reglamentuojančias atliekų, kurioms taikomas gamintojo atsakomybės principas, tvarkymą; ▪ LR įstatymus, Vyriausybės nutarimus ir kt. teisės aktus, reglamentuojančius apmokestinamųjų gaminių ir pakuočių, elektros ir elektroninės įrangos gamintojų ir importuotojų registravimą, gaminių ir pakuočių apskaitą ir jų atliekų tvarkymą; ▪ Valstybinį atliekų tvarkymo 2014–2020 m. planą; ▪ Aplinkos ministro įsakymus dėl gamintojų ir importuotojų registravimo, gaminių ir pakuočių ar jų atliekų tvarkymo, apskaitos ir ataskaitų teikimo; ▪ Aplinkos ministro ir Generalinio prokuroro sudarytos tarpinstitucinės darbo grupės (2016-11- 	<p>Nustatyti, kaip:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ organizuojamas gamintojų ir importuotojų registravimas; ▪ vykdoma vidaus rinkai pateiktų gaminių ir pakuočių ir jų atliekų apskaita;

⁵⁵ LR valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymas Nr. V-26 „Dėl Valstybinio audito reikalavimų patvirtinimo“.

⁵⁶ 3000-asis TAAIS „Veiklos audito standartas“, prieiga per internetą: <http://www.vkontrole.lt/page.aspx?id=350>.

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	<p>03) ir Kriminalinės policijos (2016-03-04) pažymas;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kauno, Klaipėdos, Utenos ir Vilniaus regionų aplinkos apsaugos departamentų 2013–2015 m. patikrinimų aktus (departamentai pasirinkti, nes šiuose regionuose susidaro daugiausiai atliekų, atliekama daugiausiai gamintojų ir importuotojų ir atliekų tvarkytojų patikrinimų); ▪ 2014 m. Europos Komisijos ataskaitą (<i>Development of guidance on extended producer responsibility</i>). <p><u>Duomenų analizė</u> Analizavome:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aplinkos ministerijos atliekų departamento pateiktus duomenis apie gamintojo atsakomybės principo taikymą, gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymo organizavimą; ▪ Aplinkos apsaugos agentūros pateiktus duomenis apie rinkoje veikiančius gamintojus ir importuotojus, atliekų tvarkytojus, į rinką išleistų gaminių ir pakuočių kiekius, surinktas, sutvarkytas ir saugomas atliekas; ▪ Aplinkos ministerijos informacinių sistemų AIVIKS (<i>e-Asta</i>) duomenis apie surinktas ir sutvarkytas atliekas; ▪ Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenis apie sumokėtą mokestį už aplinkos teršimą apmokestinamųjų gaminių ar pakuočių atliekomis. <p><u>Pokalbiai su:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aplinkos ministerijos Atliekų departamento, Aplinkos apsaugos agentūros, Valstybinės aplinkos apsaugos tarnybos atstovais (departamentai pasirinkti, nes šiuose regionuose susidaro daugiausiai atliekų, atliekama daugiausiai gamintojų ir importuotojų ir atliekų tvarkytojų patikrinimų); ▪ gamintojų ir importuotojų organizacijų – VšĮ „EEPA“ VšĮ „GIA“, VšĮ „EGIO“, VšĮ „PTO“ atstovais; ▪ Lietuvos komunalinių įmonių ir Atliekų tvarkytojų asociacijų atstovais; ▪ Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Utenos ir Vilniaus regionų aplinkos apsaugos departamentų darbuotojais; ▪ Atliekų tvarkymo organizavimo ekspertais (bendrovėmis ir asmenimis, individualiai teikiančiais konsultavimo paslaugas); ▪ Specialiųjų tyrimų tarnybos ekspertais. 	<p>Surinkti auditui reikalingus duomenis, atlikti analizę ir įvertinti:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ar žinomas tikslus gamintojų ir importuotojų skaičius; ▪ ar gamintojai ir importuotojai deklaruoja visus į rinką pateiktus gaminius ir pakuotes; ▪ atliekų tvarkytojai laiku pateikia teisingus duomenis apie gaminių ir pakuočių atliekų sutvarkymą. <p>Susipažinti su Aplinkos ministerijos ir Aplinkos apsaugos agentūros funkcijomis, Valstybinės aplinkos apsaugos tarnybos veikla ir atliktais tyrimais atliekų tvarkymo srityje.</p> <p>Susipažinti su gamintojų ir importuotojų organizacijų ir Regioninių atliekų tvarkymo centrų veikla įgyvendinant gamintojo atsakomybės principą.</p> <p>Aptarti, kokias problemas ir jų sprendimo būdus mato ministeriją, kitų įstaigų, organizacijų ir centrų atstovai bei atliekų tvarkymo organizavimo ekspertai.</p>
2. Gamintojai ir importuotojai organizuoja ir finansuoja ne visų gaminių ir pakuočių atliekų sutvarkymą	<p><u>Dokumentų peržiūra</u> Nagrinėjome:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ LR įstatymus, Vyriausybės nutarimus ir teisės aktus, reglamentuojančius apmokestinamųjų gaminių ir pakuočių, elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymo finansavimą ir mokestį už aplinkos teršimą gaminių ir pakuotės atliekomis; ▪ XVII Vyriausybės programą ir priemonių planą, Valstybinį atliekų tvarkymo 2014–2020 m. planą; 	<p>Nustatyti:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ar visi gamintojai ir importuotojai finansuoja pakuočių atliekų sutvarkymą; ▪ ar visi gamintojai ir importuotojai finansuoja elektros ir elektroninės įrangos bei padangų

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gamintojų ir importuotojų organizacijų, regioninių atliekų tvarkymo centrų 2013–2015 m. veiklos vykdymo planus ir jų vykdymo ataskaitas; ▪ Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Utenos ir Vilniaus regionų aplinkos apsaugos departamentų 2013–2015 m. patikrinimų aktus; ▪ teismų nutartis dėl regionų aplinkos apsaugos departamentų sprendimų teisėtumo. 	<p>atliekų surinkimą didelių atliekų surinkimo aikštelėse;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ar atliekos sutvarkomos pagal nustatytus reikalavimus.
	<p><u>Duomenų analizė</u> Analizavome:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aplinkos apsaugos agentūros pateiktus duomenis apie surinktas, sutvarkytas ir saugomas atliekas; ▪ Regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenis apie surinktas, sutvarkytas gaminių ir pakuočių atliekas, jų tvarkymui gautas ir panaudotas lėšas; ▪ 57 savivaldybių (atsakymų nepateikė Lazdijų rajono, Pagėgių ir Vilniaus miesto savivaldybės) duomenis apie surinktas bešeimininkes atliekas ir jų tvarkymo finansavimą; ▪ UAB „Fortum“ duomenis apie deginamų atliekų sudėtį; ▪ UAB „Energiesman“ duomenis apie atliekas, patenkančias į Vilniaus regiono MBA įrenginius; ▪ UAB „RAIT“ 2017 m. kovo mėn. atliktos apklausos duomenis apie gyventojų galimybes rūšiuoti atliekas; ▪ Aplinkos ministerijos informacinės sistemos IKS duomenis apie išrašytus atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus; ▪ Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenis apie sumokėtą mokestį už aplinkos teršimą apmokestinamųjų gaminių ar pakuočių atliekomis. 	<p>Surinkti auditui reikalingus duomenis, atlikti analizę ir:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ įvertinti gaminių ir pakuočių atliekų kiekius, kurių sutvarkymą organizavo gamintojai importuotojai, savivaldybės ir regioniniai atliekų tvarkymo centrai; ▪ nustatyti gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymui panaudotų lėšų struktūrą pagal šaltinius (gamintojai ir importuotojai arba jų organizacijos, Aplinkos ministerija, savivaldybės, regioniniai atliekų tvarkymo centrai); ▪ nustatyti, ar nesutvarkius atliekų sumokamas mokestis už aplinkos teršimą.
	<p><u>Pokalbiai su:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aplinkos ministerijos Atliekų departamento, Aplinkos apsaugos agentūros ir Valstybinės aplinkos apsaugos tarnybos atstovais; ▪ gamintojų ir importuotojų organizacijų – VšĮ „EEPA“ VšĮ „GIA“, VšĮ „EGIO“, VšĮ „PTO“ atstovais; ▪ Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Utenos ir Vilniaus regionų aplinkos apsaugos departamentų darbuotojais (departamentai pasirinkti, nes šiuose regionuose susidaro daugiausiai atliekų, atliekama daugiausiai gamintojų ir importuotojų ir atliekų tvarkytojų patikrinimų); ▪ Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Utenos, Tauragės regioninių atliekų tvarkymo centrų darbuotojais (Alytus pasirinktas, nes anksčiausiai pradėjo veikti mechaninio biologinio apdorojimo įrenginiai, Kaunas ir Klaipėda, nes regionuose susidaro daugiausiai atliekų, Tauragės RATC pasirinkome, nes šiame regione perdirbama didžioji dalis visų susidarancių atliekų. Utena – nes kaupiama daug padangų atliekų). 	<p>Susipažinti su gamintojų ir importuotojų organizacijų ir regioninių atliekų tvarkymo centrų funkcijomis ir veikla, finansuojant gamintojo atsakomybės principo įgyvendinimą.</p> <p>Išsiaiškinti, kokias problemas ir jų sprendimo būdus, tvarkant ir finansuojant gaminių ir pakuočių atliekas mato ministerijų, ir regioninių atliekų tvarkymo centrų atstovai.</p>
	<p><u>Apklauso:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 2017 m. gegužės mėn. raštu išsiųsti klausimynai 	<p>Savivaldybių ir regioninių atliekų tvarkymo centrų</p>

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	<p>apie gaminių ir pakuočių tvarkymą 60-iai savivaldybių. Iš jų atsakė 57 (95 proc. išskyrus Lazdijų r., Pagėgių ir Vilniaus m. savivaldybes);</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 2017 m. sausio–vasario mėn. el. paštu išsiųsti klausimynai 10-iai regioninių atliekų tvarkymo centrų (atsakė visi) apie atliekų tvarkymą didelių atliekų tvarkymo aikštelėse. <p><u>Stebėjimas:</u> Buvo susipažinta su Alytaus, Kauno, Utenos Vilniaus regioniniuose atliekų tvarkymo centruose pastatytais mechaninio biologinio apdorojimo (MBA) įrenginiais. Alytus pasirinktas, nes anksčiausiai pradėjo veikti mechaninio biologinio apdorojimo įrenginiai, Vilnius, nes veikia kitokie įrenginiai, negu kituose regionuose, Kaunas ir Utenos pasirinkti, siekiant išsiaiškinti, kur dedamos išrūšiuotos atliekos)</p>	<p>apklausa, siekta išsiaiškinti savivaldybių ir regioninių atliekų tvarkymo centrų dalyvavimą gaminių ir pakuočių atliekų tvarkyme. Nustatyti gaminių ir pakuočių atliekų kiekius, kurių sutvarkymą organizavo ir finansavo savivaldybės arba centrai. Išsiaiškinti, kokias gamintojo atsakomybės taikymo problemas mato regioniniai atliekų tvarkymo centrai ir savivaldybės.</p> <p>Stebėti, kaip tvarkomos komunalinės atliekos ir nustatyti, ar pakuočių atliekos patenka į komunalinių atliekų srautą.</p>
<p>3. Nepakankama gamintojo atsakomybės principo taikymo kontrolė ir priežiūra</p>	<p><u>Dokumentų peržiūra</u>–nagrinėjome:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ LR įstatymus, Vyriausybės nutarimus ir teisės aktus, reglamentuojančius Aplinkos ministerijos, Aplinkos apsaugos agentūros, Valstybinės aplinkos apsaugos tarnybos, regionų aplinkos apsaugos departamentų funkcijas, susijusias su aplinkos apsaugos valstybine kontrole ir jos priežiūra; ▪ EBPO Lietuvai (Aplinkos ministerijai) pateiktas rekomendacijas dėl aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės stiprinimo; ▪ Aplinkos apsaugos agentūros, Valstybinės aplinkos apsaugos tarnybos, regionų aplinkos apsaugos departamentų nuostatus, veiklos planus ir jų vykdymo ataskaitas. ▪ Aplinkos ministerijos 2015–2016 m. vidaus audito ataskaitas; ▪ Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Utenos ir Vilniaus RAAD 2013–2015 m. patikrinimų aktus. <p><u>Duomenų analizė</u>–analizavome:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aplinkos ministerijos pateiktą informaciją apie gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymo organizavimo ir vykdymo kontrolę; ▪ Aplinkos apsaugos agentūros duomenis apie atliekų tvarkytojus, turinčius teisę išrašyti atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus ir 2013–2015 m. faktiškai juos išrašiusius; ▪ Valstybinės aplinkos apsaugos tarnybos pateiktą informaciją apie tarnybos funkcijas ir aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės priežiūros organizavimą; ▪ RAAD informacija apie 2015–2016 m. atliktus 	<p>Nustatyti:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ar veikianti valstybinė aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės sistema užtikrina gamintojo atsakomybės principo taikymo kontrolę ir priežiūrą; ▪ ar užtikrinamas regionų aplinkos apsaugos departamentų veiklos planavimo ir vykdymo koordinavimas ir priežiūra. <p>Įvertinti:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ar valstybinę aplinkos apsaugos kontrolę vykdančios institucijos turi informaciją apie šalyje veikiančius gamintojus ir importuotojus; ▪ ar regionų aplinkos apsaugos departamentai, rengdami metinius patikrinimų planus, vykdamai patikrinimus

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	gamintojų ir importuotojų patikrinimus.	taiko vieningą metodiką; <ul style="list-style-type: none"> ▪ ar regionų aplinkos apsaugos departamentų vykdoma aplinkos apsaugos kontrolė yra tinkamai kontroliuojama ir koordinuojama.
	<u>Pokalbiai su:</u> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aplinkos ministerijos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės politikos skyriaus ir Valstybinės aplinkos apsaugos tarnybos darbuotojais; ▪ Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Utenos ir Vilniaus regionų aplinkos apsaugos departamentų darbuotojais (departamentai pasirinkti, nes šiuose regionuose susidaro daugiausiai atliekų, atliekama daugiausiai gamintojų ir importuotojų ir atliekų tvarkytojų patikrinimų). 	<p>Susipažinti su Aplinkos ministerijos ir už aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę atsakingo departamento funkcijomis veikla.</p> <p>Susipažinti su Valstybinės aplinkos apsaugos tarnybos funkcijomis, veikla atliktomis analizėmis, vykdant gamintojo atsakomybės principo įgyvendinimo kontrolę.</p> <p>Išsiaiškinti, kokias problemas ir jų sprendimo būdus mato ministerijos ir Valstybinės aplinkos apsaugos tarnybos atstovai.</p>
	<u>Apklausa:</u> 2017 m. sausio–rugpjūčio mėn. el. paštu išsiųsti klausimynai 8 RAAD apie gamintojų ir importuotojų patikrinimų organizavimą ir vykdymą, gamintojų ir importuotojų atranką, regionų aplinkos apsaugos departamentų bendradarbiavimą tarpusavyje ir su kitomis institucijomis.	Regionų aplinkos apsaugos departamentų apklausa, siekta išsiaiškinti: <ul style="list-style-type: none"> ▪ kaip departamentai planuoja ir vykdo gamintojų ir importuotojų, atliekų tvarkytojų patikrinimus; ▪ kaip vertina įmonių pažeidimus; ▪ ar taikomos vienodos patikrinimų vykdymo, rezultatų ir pažeidimų vertinimo procedūros; ▪ ar departamentai tarpusavyje keičiasi informacija; ▪ ar Aplinkos ministerija analizuoja patikrinimų rezultatus ir jų pagrindu prima sprendimus dėl gamintojo atsakomybės principo taikymo; ▪ kokias gamintojo atsakomybės taikymo problemas mato regionų aplinkos apsaugos departamentai.

Valstybinio audito ataskaitos
 „Gamintojo atsakomybės principo taikymas“
 3 priedas

Atliekų rūšys, kurioms taikomas gamintojo atsakomybės principas

	Lietuva	Latvija	Estija	Čekija	Prancūzija	Jungtinė Karalystė
Pakuotės	v	v	v	v	v	v
Padangos	v	v	v	-	v	-
Elektros ir elektroninė įranga	v	v	v	v	v	v
Akumuliatoriai	v	v	-	-	-	-
Baterijos	v	v	v	v	-	v
Alyvos	v	-	-	-	-	-
Netinkamos eksploatuoti transporto priemonės	v	v	Dalinai	v	-	v
Med. atliekos	-	-	Dalinai	-	-	-
Kita	Oro filtrai	-	-	-	Tekstilė, kosmetika, biurų įranga ir t. t.	-

Šaltinis – aukščiausiaji audito institucija pagal teisės aktų ir Europos Komisijos duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
 „Gamintojo atsakomybės principo taikymas“
 4 priedas

Atliekų tvarkymo būdai ir atliekų tvarkymo užduotys 2013–2015 m.

Atliekų srauto pavadinimas	Atliekų tvarkymo būdas		Nustatytos atliekų tvarkymo užduotys, proc.	
	Individualus	Kolektyvinis	Kiekybinės	Kokybinės
Pakuotė	✓ *	✓	15–80	-
Padangas	✓	✓	80	-
Baterijos ir akumuliatoriai	✓	✓	30–45	-
Vidaus degimo variklių degalų arba tepalų filtrai	✓	✓	80	-
Vidaus degimo variklių įsiurbimo oro filtrai	✓	✓	80	-
Automobilių hidrauliniai (tepaliniai) amortizatoriai	✓	✓	80	-
Transporto priemonės	✓	✓	-	✓
Alyvos	✓	✓	-	-
EEĮ	✓	✓	30–55 **	1 surinkimo vieta 150 t **

* tik savoms reikmėms sunaudotų pakuočių tvarkymas

** pasirinktinai vykdoma arba kiekybinė arba kokybinė užduotis

Šaltinis – aukščiausioji audito institucija pagal teisės aktus ir Vyriausybės nutarimus